№. 95. СУББОТА 24 Августа. 24 Sierpnia. SOBOTA №. 95.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ KURYER WILEŃSKI

ВЫХОДИТЪ по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Przedpłata: Roczna: W Wilnie. rs. 10 Z przesyłką — 12 Półroczna: W Wilnie . — 5 Z przesyłką. — 6.

Kwartalna: W Wilnie . — 3 Z przesyłką. — 3 k. 50 Miesięczna . — 1 Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się k. sr. 17.

WYCHODZI we Wtorki, Czwartki i Soboty,

Rok 1863.

СОДЕРЖАНІЕ.

Часть Оффиціальная.

С. Петербургъ, 21 августа.

Пребываніе ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА въ Твери.

Въ 11 часовъ 20 минутъ вечера, 9-го августа, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ изволилъ прибыть изъ Москвы на тверскую станцію желѣзной дороги, гдѣ былъ встрѣченъ начальникомъ губерніи княземъ Багратіономъ, губернскимъ предводителемъ дворянства Сухотинымъ и многочисленными толпами народа, привѣтствовавшими своего обожаемаго Царя громкими „ура!" Со станціи желѣзной дороги ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ отправился въ Тверь, пригласивъ начальника губерніи въ Свой экипажъ. Весь путь отъ станціи до города (разстояніемъ около $2\frac{1}{2}$ верстъ), былъ освѣщенъ горящими смоляными бочками; Тверь же, залитая разноцвѣтными огнями, представляла болѣе и болѣе живописный видъ, по мѣрѣ приближенія къ ней. Особенно эффектенъ былъ видъ тріумфальныхъ воротъ, сверху до низу горѣвшихъ огнями иллюминаціи и замыкавшихъ сплошную огненную линію, тянувщуюся болѣе чѣмъ на версту отъ соляныхъ магазиновъ до города. Къ этому освѣщенію присоединилась еще зарница, которая среди мрачной ночи непрерывно вспыхивала, обливая весь горизонтъ своимъ свѣтомъ. За нѣсколько часовъ предъ этимъ шелъ дождь, угрожавшій помѣшать блеску этого вечера, но, благодаря Бога, погода къ прибытію ГОСУДАРЯ поправилась.

ГОСУДАРЬ милостиво привѣтствовалъ Свой вѣрный и сердечно преданный Ему народъ, пламенно желавшій Его видѣть. При входѣ во дворецъ, ГОСУДАРЬ былъ встрѣченъ военными начальниками расположенныхъ здѣсь войскъ. Около самой лѣстницы стояли старшины удѣльнаго вѣдомства, въ своихъ богато-расшитыхъ кафтанахъ. На верхней площадкѣ лѣстницы тверское купечество имѣло счастіе поднести ГОСУДАРЮ хлѣбъ-соль, волжскихъ стерлядей и блюдо съ плодами. ГОСУДАРЬ изволилъ благодарить городскаго голову Головинскаго и осчастливилъ представлявшихся нѣсколькими милостивыми словами.

На другой день, утромъ въ восемь часовъ, во дворцѣ удостоились представляться ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ военные и гражданскіе чины, дворянство, купечество и крестьяне. ГОСУДАРЬ удостоилъ нѣсколькими словами нѣкоторыхъ изъ начальниковъ отдѣльныхъ управленій и другихъ лицъ; потомъ, обратившись къ дворянамъ, которыми наполнялась большая половина пріемной залы, изволилъ обратиться къ нимъ съ слѣдующими словами:

„Господа, Мнѣ пріятно, что вы собрались сегодня сюда со всѣхъ концовъ губерніи. Очень радъ видѣть васъ въ такомъ числѣ, въ какомъ Я васъ давно не видалъ. Благодарю васъ за это. Благодарю также за выраженныя вами чувства преданности при нынѣшнихъ трудныхъ обстоятельствахъ. Не сомнѣваюсь, что ваша готовность помогать Мнѣ осуществится на самомъ дѣлѣ, если встрѣтится въ томъ надобность. Повторю вамъ то, что говорилъ уже вашему губернскому предводителю: Я увѣренъ, что тверское дворянство будетъ всегда такимъ, какимъ оно должно быть."

— „Будемъ стараться, ВАШЕ ВЕЛИЧЕСТВО. Будьте увѣрены въ насъ, ГОСУДАРЬ. Преданность наша непоколебима," единодушно отвѣчали тверскіе дворяне.

Потомъ ГОСУДАРЮ поднесли хлѣбъ-соль городскіе головы: калязинскій Свѣшниковъ и новоторжскій Луковниковъ, съ своими депутатами, нарочно для этого случая прибывшіе въ Тверь. И тому и другому ГОСУДАРЬ сказалъ нѣсколько милостивыхъ словъ, напомнивъ первому о Своемъ проѣздѣ чрезъ Калязинъ въ 1837 году.

Послѣ сего ГОСУДАРЬ отправился въ соборъ. При сходѣ съ парадной лѣстницы, Онъ былъ встрѣченъ головами вѣдомства государственныхъ имуществъ и старшинами крестьянъ удѣльныхъ и временно-обязанныхъ и старостами сихъ послѣднихъ всѣхъ уѣздовъ: ихъ было болѣе 300 человѣкъ и ими были подносимы ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ иконы и блюда съ хлѣбомъ-солью. Между прочимъ особенное вниманіе ГОСУДАРЬ изволилъ обратить на поднесенный волостными старшинами временно-обязанныхъ крестьянъ Старицкаго уѣзда для ГОСУДАРЫНИ ИМПЕРАТРИЦЫ образъ Казанской Божіей Матери въ полномъ серебряномъ, вызолоченномъ окладѣ, и на изящную солонку, въ русскомъ вкусѣ, поднесенную вмѣстѣ съ богатымъ блюдомъ крестьянами Калязинскаго уѣзда. ГОСУДАРЬ милостиво благодарилъ всѣхъ и подтвердилъ временно-обязаннымъ крестьянамъ, чтобы они точно и свято исполняли свои обязанности.

Отъ дворца до собора, ГОСУДАРЬ шелъ между сплошными рядами народа. Въ соборѣ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО былъ встрѣченъ преосвященнымъ Филоѳеемъ и почетнымъ духовенствомъ. Послѣ обычнаго молебствія, ГОСУДАРЬ приложился къ св. иконамъ и мощамъ. При выходѣ изъ собора, начальникъ губерніи представилъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ кашинскаго мироваго посредника Головина и старшинъ кашинскихъ, которые поднесли своему Освободителю хлѣбъ-соль на серебряномъ блюдѣ.

Отсюда ГОСУДАРЬ отправился на Желтиковское поле, гдѣ изволилъ произвести смотръ и ученье уланской бригадѣ 7-й кавалерійской дивизіи, 7-й конно-артиллерійской бригадѣ и тверскому баталіону внутренней стражи, которыми изволилъ остаться доволенъ. Погода была превосходная. Желтиковское поле было затоплено тысячами народа всѣхъ сословій. Разноцвѣтныя массы его и экипажи, наполненные дамами, тянулись безконечной и непрерывной цѣпью отъ самой Твери до Желтиковскаго поля.

Въ исходѣ десятаго часа былъ подведенъ поѣздъ со станціи желѣзной дороги къ самому мѣсту, гдѣ производилось ученье, и ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ прямо съ Желтиковскаго поля изволилъ сѣсть въ экипажъ и проѣхать къ Своему вагону. Въ воздухѣ гудѣли неумолкаемыя ура! тысячъ народа, сопровождавшаго коляску. Подъѣхавъ къ насыпи желѣзной дороги, ГОСУДАРЬ былъ вновь привѣтствованъ радостными кликами всей опередившей Его разноцвѣтной массы народа, которая усѣяла весь валъ сверху до низу. Вошедши въ вагонъ, ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО до самаго отъѣзда изволилъ стоять въ отворенныхъ дверяхъ и отвѣчать привѣтствіемъ на задушевные клики народа, который, крестясь, благословлялъ своего Царя-Благодѣтеля.

Въ 10 часовъ утра поѣздъ тронулся въ путь, въ С. Петербургъ. (Сѣв. Поч.)

ТЕЛЕГРАФИЧЕСКІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Вильно, 17-го августа.

Отрядъ копорскаго пѣхотнаго полка, подъ начальствомъ штабсъ-капитана Добровольскаго, слѣдуя чрезъ Сударгскій лѣсъ, въ Маріампольскомъ уѣздѣ, настигъ шайку мятежниковъ и разбилъ ее; у мятежниковъ взято 75 отличныхъ нарѣзныхъ ружей, нѣсколько карабиновъ, порохъ, тысяча патроновъ въ мѣдныхъ капсюляхъ, пульныя формы и 9 лошадей.

Варшава, 18-го августа.

Отрядъ флигель-адъютанта полковника Клодта 7 и 8 августа разбилъ на голову конную шайку Парчевскаго, числительностію въ 250 человѣкъ, и преслѣдовалъ остатки отъ Лютожерска до Турска. Шайка Тачановскаго, настигнутая 17 августа, у Боровно, соединенными отрядами полковника Клодта и подполковника Бремзина, потерпѣла здѣсь рѣшительное пораженіе. Потеря мятежниковъ огромная, у нихъ взято 80 челов. въ плѣнъ, отбитъ весь обозъ.

(Рус. Инв.)

Въ Рус. Инв. напечатаны слѣдующія подробности о военныхъ дѣйствіяхъ:

Въ радомской губерніи. Какъ извѣстно, въ теченіи всего іюля мѣсяца, въ радомской губерніи не было ни одной сколько нибудь значительной шайки; съ начала же августа мятежники рѣшились, какъ видно по общему плану, снова ворваться въ предѣлы этой губерніи. Такъ 2 и 3 августа вторгнулись въ Мѣховскій и Олькушскій уѣзды шайки изъ Краковской области. Мятежники, встрѣченные во время войсками при дд. Гляновѣ, Имбрамовице и Черняковѣ, были совершенно разбиты, и лишь самые ничтожные остатки ихъ успѣли скрыться за границу, да и тѣ арестованы тамъ австрійскими войсками.

Подробнаго донесенія дѣла маіора Гаврилова, разбившаго мятежниковъ при дер. Черняховѣ, еще не по-

TREŚĆ

Część Urzędowa.

St. Petersburg, 21 sierpnia.

Pobyt NAJJAŚNIEJSZEGO CESARZA JEGO MOŚCI w Twerze.

O godzinie 11-éj minucie 20, wieczorem 9 sierpnia, CESARZ JEGO MOŚĆ raczył przybyć z Moskwy na Twerską stację kolei żelaznéj, gdzie był spotkany przez naczelnika gubernji, księcia Bagratjona, gubernjalnego marszałka szlechty Suchotina, i przez liczne tłumy ludu, który witał swego ubóstwianego Monarchę grzmiącemi okrzykami „ura!" Ze stacji kolei żelaznéj CESARZ JEGO MOŚĆ udał się do Tweru, zaprosiwszy naczelnika gubernji do swego powozu. Cała droga od stacji do miasta (na przestrzeni blizko $2\frac{1}{2}$ wiorsty) oświecona była płonącemi smolnemi beczkami; Twer zaś zalany różnokolorowemi ogniami, przedstawiał coraz bardziéj malowniczy widok w miarę zbliżania się ku niemu. Szczególniéj pięknym był widok wrot tryumfalnych, płonących z góry do dołu ogniami illuminacji i zamykających jedną ognistą linję, ciągnącą się więcéj niż pół wiorsty od magazyuów solnych do miasta. Do tego oświecenia przyłączyła się jeszcze zorza, która śród ciemnéj nocy jaśniała bez przerwy, oblewając cały widnokrąg swoim blaskiem. Na kilka godzin przedtém padał deszcz, który zagrażał przyćmieniem świetności tego wieczora, lecz dzięki Bogu pogoda przed przybyciem CESARZA ustaliła się.

CESARZ łaskawie powitał swój wierny i serdecznie Mu oddany lud, który gorąco pragnął Go widzieć. Przy wejściu do dworca, CESARZ był spotkany przez wojennych naczelników wojsk tu konsystujących. Około samych schodów stali starszyny zarządu udziałów w swoich bogato szytych kaftanach. Na górnym odpoczynku schodów twerskie kupiectwo miało szczęście ofiarować CESARZOWI chleb i sól, wołgskie sterlety i tacę z owocami. CESARZ raczył podziękować miejskiemu głowie Hołowińskiemu i uszczęśliwił przedstawiających się łaskawemi słowy.

Nazajutrz z rana o godzinie 8-éj, we dworcu mieli szczęście przedstawiać się JEGO CESARSKIEJ MOŚCI wojenni i cywilni urzędnicy, szlachta, kupiectwo i włościanie. CESARZ zaszczycił kilku słowami niektórych naczelników oddzielnych zarządów i inne osoby; potém zwróciwszy się do szlachty, która zajmowała większą część recepcyjnéj sali, przemówił do nich w te słowa:

„Panowie, mnie przyjemnie, żeście się zebrali dziś tutaj ze wszystkich krańców gubernji. Rad jestem bardzo, widząc was w takiéj liczbie, w jakiéj was dawno nie widziałem. Dziękuję wam za to. Dziękuję również za wynurzone przez was uczucia przychylności w teraźniejszych ciężkich okolicznościach. Nie wątpię, że wasza gotowość do pomagania Mnie ziści się w czynie, jeśli tego wyniknie potrzeba. Powtarzam wam to, co mówiłem już waszemu gubernjalnemu marszałkowi: Jestem pewny, że twerskie dworzaństwo będzie zawsze takiem, jakiem ono być powinno."

— Będziemy się starali, WASZA CESARSKA MOŚĆ. Zaufaj nam CESARZU. Przychylność nasza niewzruszona,—jednogłośnie odpowiedzieli twerscy dworzanie.

Potém CESARZOWI przyniesli chleb i sól głowa miejski kalaziński Swiesznikow, i nowotorżski Łukownikow, z swoimi deputatami, którzy umyślnie na ten raz przybyli do Tweru. I temu i tamtemu CESARZ powiedział kilka słów łaskawych, przypomniawszy pierwszemu swój przejazd przez Kalazin w 1837 roku.

Potém CESARZ udał się do Soboru. Przy zejściu z paradnych schodów On był spotkany przez głowy zarządu dóbr państwa i starszyny włościan udziałowych i czasowo-obowiązkowych, oraz przez starostów tych ostatnich wszystkich powiatów: było ich więcéj 300 i oni ofiarowali JEGO CESARSKIEJ MOŚCI obrazy i tacę z chlebem i solą. W liczbie innych CESARZ JEGO MOŚĆ szczególniejszą uwagę raczył zwrócić na ofiarowany przez gminowe starszyny czasowo-obowiązkowych włościan Staryckiego powiatu dla CESARZOWEJ JEJ MOŚCI obraz Kazańskiéj Bogarodzicy w zupełnéj, srebrnéj pozłacanéj oprawie, i na piękną solniczką w rossyjskim smaku, ofiarowaną razem z kosztowną tacą przez włościan powiatu Kalazińskiego. CESARZ miłościwie dziękował wszystkim i powtórzył czasowo-obowiązkowym włościanom, ażeby oni ściśle i święcie spełniali swoje obowiązki.

Od dworca do soboru CESARZ szedł między gęstemi szeregami ludu. W soborze JEGO CESARSKA MOŚĆ był spotkany przez przewielebnego Filoteusza i honorowe duchowieństwo. Po zwykłem nabożeństwie, CESARZ ucałował św. obrazy i relikwje. Przy wyjściu z soboru naczelnik gubernji przedstawił JEGO CESARSKIEJ MOŚCI kaszyńskiego pośrednika pojednawczego Hołowina i starszyn kaszyńskich, którzy ofiarowali swemu oswobodzicielowi, chleb i sól na srebrnéj tacy.

Ztąd CESARZ udał się na Żełtikowskie pole, gdzie raczył odbyć przegląd i musztra ułańskiéj brygady 7-éj kawaleryjskiéj dywizji, 7-éj konno-artylleryjskiéj brygady i twerskiego bataljonu straży wewnętrznéj, zktórych raczył być zadowolony. Pogoda była prześliczna. Żełtikowskie pole było zalane tysiącami ludu wszystkich stanów. Różnobarwne jego tłumy i powozy, napełnione damami, ciągnęły się łańcuchem bez końca i przerwy od samego Tweru do Żełtikowsiego pola.

Ku końcowi godziny 10-éj przyprowadzono pociąg ze stacji kolei żelaznéj do miejsca, gdzie się odbywały musztra i CESARZ JEGO MOŚĆ wprost z Żełtikowskiego pola raczył wsiąść do powozu i pojechać do swego wagonu. W powietrzu grzmiały nieumilkające „ura" tysiąców ludu, który przeprowadzał powoz. Podjechawszy do nasypu kolei żelaznéj, CESARZ znowu witany był okrzykami całego różnobarwnego tłumu ludu, który Go wyprzedził i usiał cały wał z góry do dołu. Wszedłszy do wagonu, JEGO CESARSKA MOŚĆ do samego odjazdu raczył stać w otworzonych drzwiach i odpowiadać ukłonami na serdeczne okrzyki ludu, który żegnając się błogosławił swego CESARZA-Dobroczyńcę.

O godzinie 10-éj z rana pociąg ruszył w drogę do St. Petersburga. (Pocz. póln.)

WIADOMOŚCI TELEGRAFICZNE.

Wilno 17-go sierpnia.

Oddział koporskiego piechotnego pułku pod dowództwem sztabs-kapitana Dobrowolskiego, przechodząc przez las sudarski, w Marjampolskim powiecie, spotkał bandę powstańców i pobił ją; u powstańców wzięto 75 doskonałych sztucerów, kilka karabinów, proch, tysiąc patronów w miedzianych rurkach, formy do odlewania kul i 9 koni.

Warszawa 18 sierpnia.

Oddział fligiel adjutanta półkownika Klodta 7 i 8 sierpnia rozbił na głowę konną bandę Parczewskiego, wynoszącą 250 ludzi i ścigał resztki od Lutożerska do Turska. Banda Taczanowskiego doścignięta 17 sierpnia pod Borownem przez połączone oddziały Klodta i podpułkownika Bremzina poniosła tam stanowczą porażkę. Strata powstańców ogromna, wzięto u nich 80 ludzi w niewolę, odbity cały obóz. (Inw. ros.)

W „Inwalidzie rossyjskim" wydrukowane następne szczegóły o wojennych czynnościach:

W Radomskiéj gubernji. Jak wiadomo, w ciągu całego miesiąca lipca, w Radomskiéj gubernji nie było ani jednéj mniéj więcéj znacznéj bandy; w początkach zaś sierpnia powstańcy zamierzyli, jak widać z ogólnego planu, znowu wpaść w granice téj gubernji. Tak tedy 2 i 3 sierpnia wpadły do powiatów Miechowskiego i Olkuskiego bandy z Krakowskiego. Powstańcy, spotkani wczas przez wojska przy ww. Glanowie, Imbramowicach i Czerniakowie, zostali zupełnie rozbici, i tylko zupełnie nieznaczące ich resztki zdołały schronić się za granicę, lecz i te były aresztowane przez wojska austrjackie.

Szczegółowego doniesienia o rozprawie majora Gawryłowa, który pobił powstańców przy w. Czerniachowie, jeszcze nie otrzymano. Rozprawa zaś oddziału jenerał-ma-

ВЕСНА НА ШЕКСНѢ

въ 1857 году.

Весна 1857 года на долго останется въ памяти у прибрежныхъ жителей р. Шексны. Старики, обращаясь къ своему давно прожитому, говорили, что не запомнять такого чуда, какое въ тотъ годъ напустила природа на весну. Долго тогда переталковывали между собою о предстоящихъ неурожаяхъ и безкормицѣ, пророчествуя дороговизну, при чемъ практическіе люди дѣлали кое-какія коммерческія соображенія и экономическіе расчеты, желая при общей нуждѣ пустить въ ходъ „счастіе и ловкость," понимая эти слова въ томъ практическомъ смыслѣ, въ какомъ они оборачиваются среди промышленныхъ предпріятій, гдѣ въ обыкновеніи прижимательство и пожива богатыхъ и капитальныхъ на счетъ бѣдныхъ и терпящихъ нужду.

Съ начала марта солнце свѣтило такъ, какъ должно было ему свѣтить въ эту пору, т. е. пригрѣвало сильно, снѣгъ таялъ быстро и, конечно, скоро бы сошелъ, еслибъ не крѣпкіе утренники, обнастившіе его до того сильно, что на утрѣ поѣзжай по немъ хоть на тройкѣ. Мужички, отправляясь въ лѣсъ на рубку дровъ и въ нивы за сѣномъ, уже не ѣздили по своимъ узенькимъ, плохо проторенным дорогамъ, а смѣлой рысью, иногда и вскачь откатывали на прямикъ по насту: до того онъ былъ твердъ и плотно осажденъ морозами. Но какъ только день подходилъ къ десяти, такъ тепло и начинало брать свое: припекающими солнечными лучами разводило настъ, на лугахъ все шире и шире дѣлались протали, все выше и выше поднимались и вытаивали ѣзжалыя дороги — и вотъ вмѣстѣ съ днемъ Алексѣя-Божья человѣка — *съ горъ вода* — шумные ручьи и потоки побѣжали въ Шексну по всѣмъ ложбинамъ и рытвинамъ, какъ по водосточнымъ желобамъ. Рѣка наполнялась скоро. Темныя пятна, какъ синяки на тѣлѣ, показывались на льду и, съѣдая снѣгъ, быстро расплывались по немъ, сливаясь въ одно общее свинцоваго цвѣта пространство. Скоро образовались закраины и дружно начали отдирать ледъ отъ береговъ и пучить его къ верху. Вотъ показалась и заливная съ приболотей, а вслѣдъ за нею и перелетные странники.

Послѣ грачей и скворцевъ первые (2-го апрѣля) явились жаворонки, сперва стадами, потомъ скоро разбились въ пары и, размѣстившись по проталинамъ, начали веселить матушку природу, заливаясь въ громкихъ пѣсняхъ. За ними прилетѣли вертлявыя и миловидныя трясохвостки, вѣстницы, по мѣстнымъ пришекснискимъ замѣчаніямъ, скораго вскрытія рѣкъ, и коронованныя пиголки, всегда такъ забавно упражнявшіяся въ началѣ весны игрою своего полета. Потомъ съ вытаявшихъ грязныхъ полей началъ раздаваться голосъ журавля и крикъ кроншнепа. Надъ ближайшимъ кочкарникомъ, съ перегодовалой, пожелтѣвшей осокой, барашкомъ заблеялъ бекасъ, статные кулики-кривоноски начали выкликать „*траву*," глухо забормоталъ дикій, голубь на хвойномъ лѣсу, а въ воздухѣ то и дѣло плыли эскадроны гусей, лебедей и различныхъ породъ утокъ. Вода въ рѣкѣ прибывала сильно, теченіе ея дѣлалось все медленнѣе и медленнѣе, наконецъ совсѣмъ пересгало позывать ее къ низу, задержало на день въ устойчивомъ положеніи и потомъ обратило назадъ, вверхъ. Это повторяется въ Шекснѣ каждый годъ отъ сторовъ Волги. При движеніи льда по Волгѣ, силою воды надвигаетъ въ узкихъ мѣстахъ щиры (*) другъ на друга въ нѣсколько слоевъ, запруживая рѣку до самаго дна. Такія ледяныя плотины устроиваются природою на Волгѣ къ островамъ, около которыхъ рѣка, раздѣляясь на два рукава, представляетъ двѣ узкія полосы воды, очень тѣсныя для перехода льда съ широкихъ мѣстъ.

(*Продолженіе впредъ*).

(*) Щира—большая льдина.

лучено. Дѣло же отрядъ свиты Е. В. генералъ-маіора князя Шаховскаго при дд. Гляновѣ и Имбрамовице происходило такъ: князь Шаховской, получивъ 3 августа въ Олькушѣ донесеніе поручика витебскаго полка Жуковскаго, что онъ открылъ близъ Пясковой Скалы шайку, перешедшую границу между Шклярами и Шицами, послалъ къ нему немедленно на подкрѣпленіе сотню казаковъ, и вслѣдъ затѣмъ самъ выступилъ къ Сулошову съ отрядомъ изъ $2^1/_2$ ротъ. Во время слѣдованія, князь Шаховской получилъ второе донесеніе отъ поручика Жуковскаго, что онъ преслѣдуетъ шайку, уходящую на сѣверъ чрезъ Вельможу къ дер. Задрожьи. Вслѣдствіе этого, князь Шаховской двинулся изъ Сулошовой къ Суха, и встрѣтивъ у дер. Будзина шайку, отступавшую туда изъ Глянова и преслѣдуемую казаками, заставилъ ее броситься чрезъ Мостекъ въ Імбрамовицкій лѣсъ. Настигнутая въ этомъ лѣсу шайка была почти совершенно уничтожена; въ плѣнъ взято 52 человѣка, и по словамъ казаковъ, изъ лѣсу успѣли скрыться только 8 человѣкъ; отбито 11 лошадей и 136 ружей. Съ нашей стороны въ этомъ дѣлѣ убито 6 и ранено 13 рядовыхъ.

Объ освобожденіи мелкопомѣстныхъ владѣльцевъ отъ платежа податей за бывшихъ дворовыхъ людей ихъ за первую половину 1863 г.

Г. министръ внутреннихъ дѣлъ сообщилъ, что вслѣдствіе представленія его, положеніемъ главнаго комитета объ устройствѣ сельскаго состоянія, Высочайше утвержденнымъ 26 минувшаго іюля, повелѣно: освободить мелкопомѣстныхъ владѣльцевъ отъ платежа податей за бывшихъ дворовыхъ людей за первую половину 1863 г., съ тѣмъ, чтобы внесенные уже за это время сборы не были возвращаемы изъ казны.

О такомъ Высочайшемъ повелѣніи, давая знать казеннымъ палатамъ, предлагаю немедленно сложить съ мелкопомѣстныхъ владѣльцевъ подати за бывшихъ дворовыхъ людей ихъ за первую половину текущаго года, не возвращая имъ внесенныхъ уже въ казну за это время сборовъ. (Б. Вѣд.)

Объ уставѣ рижскаго биржеваго банка. Государственный совѣтъ въ департаментѣ государственной экономіи и въ общемъ собраніи, разсмотрѣвъ представленіе министра финансовъ, по проекту устава рижскаго биржеваго банка, мнѣніемъ положилъ: 1) Проектъ устава рижскаго биржеваго банка представить, при мнѣніи государственнаго совѣта, на Высочайшее ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА утвержденіе. 2) По утвержденіи сего устава разрѣшить рижскому биржевому комитету учредить въ городѣ Ригѣ банкъ на капиталъ, назначенный для сего мѣстнымъ биржевымъ купечествомъ, и на изъясненныхъ въ уставѣ основаніяхъ. 3) По открытіи дѣйствій рижскаго биржеваго банка, предоставить государственному банку разрѣшить рижской банковой конторѣ принимать къ учету обязательства заемщиковъ по выданнымъ имъ изъ биржеваго банка ссудамъ подъ залогъ товаровъ и процентныхъ бумагъ, на правилахъ, какія для сей операціи и для расчетовъ между биржевымъ банкомъ и сею конторою установлены будутъ правленіемъ государственнаго банка.—Такое мнѣніе государственнаго совѣта, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ Высочайше утвердить соизволилъ и повелѣлъ исполнить 3-го іюля 1863 года. (Рус. Инв.

ЧАСТЬ НЕОФФИЦІАЛЬНАЯ.

Въ Гродненской губерніи, въ Волковыскомъ уѣздѣ, какъ и въ другихъ городахъ и уѣздахъ, въ ряду агитаторовъ волненій особенное участіе принимали лекаря; они по роду своихъ занятій, свободно разъѣзжая съ мѣста на мѣсто и имѣя доступъ въ домъ богатыхъ и бѣдныхъ жителей, могли распространять революціонныя идеи и быть агентами тайнаго такъ называемаго революціоннаго комитета.

Собранныя свѣдѣнія вполнѣ удостовѣрили, что вслѣдствіе павшихъ подозрѣній, пять лекарей: два брата Понсеты, Окинчицъ, Глиндзичъ и Сѣросѣкъ принимали самое сильное участіе въ революціонной организаціи въ Волковыскомъ уѣздѣ и исполняли важнѣйшія обязанности. Изъ нихъ первые три арестованы, Глиндзичъ же и Сѣросѣкъ, успѣли скрыться; причемъ въ квартирѣ Глиндзича найденъ маленькій пузырекъ, въ которомъ заключался ядъ никотина, коего, по удостовѣренію врачей, достаточно было для отравленія 100 человѣкъ.

Все это доказываетъ до какой степени неистовства и звѣрства доходили дѣйствія польскаго революціоннаго комитета, для котораго всѣ средства возможны: кинжалъ, ядъ, и всякого рода убійства и истязанія.

Извѣстно, что въ Гродненской губерніи, въ мѣстностяхъ пограничныхъ съ Царствомъ Польскимъ, своеволіе и изувѣрство мятежниковъ свирѣпствовали сильнѣе, нежели въ другихъ мѣстахъ, болѣе отдаленныхъ отъ границы. Въ особенности же, въ этомъ отношеніи, отличалась шляхта околицы Щуки, наводившая ужасъ на окрестныхъ поселянъ. Вооруженные они приходили въ деревни и насильно забирали молодежь въ шайки, заставляли крестьянъ давать мятежникамъ припасы, подводы и проводниковъ,— угрожая за доносъ сожженіемъ деревень и повѣшеніемъ чрезъ десятаго. Долго не смѣли поселяне донести начальству. Наконецъ терпѣніе ихъ лопнуло, и нѣкто Макарьевичъ обо всемъ далъ знать властямъ. Родные уговаривали его нейти на встрѣчу опасности, напоминая угрозы разбойниковъ и приводя ужасные примѣры ихъ жестокости. Но желаніе служить правдѣ, присущее всякой честной, прямой душѣ, не давало ему покоя: „нехай и сгину, а больше этой кривды не хочу видзѣць," рѣшилъ онъ.

Злодѣи сдѣлали свое — хлопъ, осмѣлившійся искать правды — живой закопанъ въ землю!...

Подобное варварство не могло остаться безнаказанно. По сдѣланному на мѣстѣ дознанію, въ преступленіи виновна была цѣлая околица Щуки, тѣмъ болѣе, какъ уже сказано выше, что жители ея съ самаго начала возстанія постоянно неистовствовали.

Околица Щуки уничтожена до тла, и жители переселены.

Генералъ Муравьевъ по описанію англійскаго корреспондента. Въ нѣмецкихъ газетахъ (National Zeit., N. Pr. Z.) мы читаемъ:

„Англійскія газеты Standard и Herald отправили въ Вильно корреспондента, чтобы узнать, чрезъ его посредство, не лучше ли генералъ Муравьевъ той молвы, которая идетъ о немъ въ Европѣ. Газеты эти не обманулись въ своихъ ожиданіяхъ, и русскій герой, чернимый поляками и ихъ друзьями въ Европѣ, вышелъ совершенно чистымъ. Корреспондентъ нашелъ городъ Вильно полнымъ жизни и торговаго движенія. По улицамъ безпрерывно двигались экипажи и телѣги; рынокъ запруженъ былъ поселянами, явившимися для продажи куръ, яицъ и огородныхъ овощей; разнощики занимались обычнымъ своимъ промысломъ; жители казались спокойными и довольными. Только значительное число войскъ и изрѣдка казнь наемныхъ убійцъ давали знать, что обычное спокойствіе было нарушено. Генералъ Муравьевъ принялъ англійскаго корреспондента очень любезно и далъ ему всѣ средства ознакомиться съ положеніемъ дѣлъ; онъ показалъ ему также польскій кинжалъ—длинный, широкій, обоюдуострый. Муравьевъ нѣсколько походитъ на ветерановъ нашихъ войскъ, — говоритъ англійскій корреспондентъ, — въ Остъ-Индіи и колоніяхъ; черты лица его нѣсколько рѣзки и огрубѣли отъ дѣйствія непогоды; видно, что онъ много участвовалъ въ походахъ и можетъ еще долго участвовать. Его манеры, открытыя и свободныя, свойственныя воину,—заставляютъ вѣрить, что онъ готовъ высказать всю правду, безъ малѣйшей утайки. Онъ желалъ, чтобы истина обнаружилась, и радовался, что явился англичанинъ, который можетъ ее сообщить. Онъ дѣйствительно таковъ, какимъ долженъ быть человѣкъ, который приказывалъ перепечатывать въ „Виленскомъ вѣстникѣ" самые ярые нападки, которыми осыпали его англійскія и французскія газеты; онъ слишкомъ прямодушенъ, чтобы притворяться, и слишкомъ гордъ, чтобы что-либо скрывать. „Нашъ корреспондентъ, говоритъ Standard, не отрицаетъ того, что генералъ поступалъ, въ отношеніи къ повстанцамъ, со строгостію; но оправданіе его политикѣ заключается въ успѣхѣ его дѣйствій,— въ томъ фактѣ, что онъ водворилъ въ странѣ спокойствіе, и тѣмъ самымъ возбудилъ къ себѣ сочувствіе въ массѣ тамошняго народонаселенія. Слабая, скрытная политика могла бы только продлить безнадежную борьбу, повела бы къ опустошенію страны и протянула бы партизанскую войну, съ которой неразрывно связаны всякаго рода жестокости. Мы не защищаемъ нимало нѣкоторыхъ мѣръ, къ которымъ *будто бы прибѣгалъ* генералъ Муравьевъ; нѣтъ никакихъ, заслуживающихъ довѣрія, доказательствъ тому, что онъ дѣйствительно прибѣгалъ къ подобнымъ мѣрамъ; притомъ настоящее положеніе дѣлъ въ Вильно можетъ служить лучшимъ тому опроверженіемъ. Строгость, какую обнаруживаетъ генералъ Муравьевъ, можетъ быть вполнѣ оправдана жестокостями, совершаемыми инсургентами. Какъ бы то ни было, масса народонаселенія въ Литвѣ очень довольна образомъ дѣйствій генерала Муравьева." (Р. Инв.)

— Въ газетѣ „Morning-Herald" напечатана слѣдующая корреспонденція изъ С.-Петербурга, отъ 12-го августа: „Когда судить о Россіи, то не слѣдуетъ примѣнять къ польской революціи тотъ строгій регуляторъ, который служитъ барометромъ въ европейскихъ войнахъ. Народная война всегда является самою кровопролитною и самою неумолимою, и существуетъ множество поводовъ къ оскверненію этой честной войны такимъ громаднымъ числомъ преступленій, какимъ не ознаменовываются иныя войны. Мы видимъ не только олигархическую революцію, требующую національности, которой въ сущности она не обладаетъ, но также и возстаніе, до сихъ поръ распространяющееся помощію тысячи неизвѣстныхъ путей. Мы видимъ, что эта революція прибираетъ къ рукамъ своимъ всѣ атрибуты права и обязанности устроеннаго правительства, издаетъ декреты, взимаетъ подати, учреждаетъ налоги и караетъ своихъ враговъ. Мы видимъ ее съ ножемъ въ рукахъ, но мы не въ силахъ разорвать покровъ, прикрывающій ея лицо. Каждый ея шагъ отмѣчается кровавымъ слѣдомъ. Каждая прокламація этого мнимаго правительства отличается ложью и основывается на лжи. Не смотря на то, въ виду этихъ преступныхъ, кровавыхъ сатурналій, насъ увѣряютъ, что мы свидѣтели святой борьбы, борьбы честнаго и благороднаго края, стремящагося оживить свою онѣмѣлую національность, что мы видимъ предъ собою серьозную попытку народа возстановить съ оружіемъ въ рукахъ свою политическую и религіозную свободу. Человѣкъ не можетъ хладнокровно взирать на подобныя зрѣлища. Русскіе солдаты храбры. Мы были свидѣтелями ихъ мужества и самоотверженія во многихъ случаяхъ. Они были и остались храбрыми. Но даже и самаго храбраго человѣка ужасаетъ мысль умереть подъ ножемъ убійцы или же попасть въ засаду и быть убитымъ, повѣшеннымъ, удушеннымъ, не имѣя возможности защищаться. Русскій солдатъ знаетъ, что его товарищи пропадаютъ и что ихъ исчезновеніе доказываетъ несомнѣнность существованія такъ называемаго національнаго правительства. Онъ знаетъ также, что когда незначительный отрядъ подается въ руки мятежникамъ, то послѣдніе нерѣдко избиваютъ солдатъ съ возмутительнымъ изувѣрствомъ.

„Ему извѣстно что мирные и безоружные поселяне, ввѣренные его защитѣ, подвергаются такому же преслѣдованію и такимъ же покушеніямъ со стороны повстанцевъ. Онъ не читаетъ описанія этихъ жестокостей и ужасовъ въ какой-нибудь газетѣ, печатающейся за полторы тысячи миль отъ театра борьбы, но онъ видитъ ихъ своими глазами. Припомнимъ поступки нашихъ собственныхъ войскъ во время индѣйскаго возстанія, прежде чѣмъ порицать образъ дѣйствій менѣе образованныхъ солдатъ сѣвера. Вотъ все, что мы можемъ сказать о солдатахъ; но что касается высшихъ военныхъ властей, то онѣ принадлежатъ къ другой категоріи и намъ не мѣшало бы съ достовѣрностью знать факты, за которые онѣ несутъ отвѣтственность. Въ нумерѣ вашей газеты отъ 3-го августа сказано, что генералъ Муравьевъ „приказалъ разстрѣлять и сослать нѣсколько поляковъ, единственное преступленіе которыхъ заключалось въ отъявленномъ сочувствіи революціоннымъ стремленіямъ своихъ соотечественниковъ". Еслибъ это извѣстіе было справедливо, то Россія не могла бы болѣе надѣяться на сочувствіе Европы. Она была бы Измаиломъ европейскихъ націй, и рука образованныхъ народовъ поднялась бы противъ нея. Но это обвиненіе ошибочно, и я спѣшу опровергнуть его въ тѣхъ же самыхъ выраженіяхъ, въ какихъ изложено было переданное мнѣ сообщеніе:

„Единственныя лица, которыхъ разстрѣляли или повѣсили, принадлежатъ къ слѣдующимъ сословіямъ:

„Офицеры арміи или гражданскіе чиновники, арестованные, какъ мятежники, съ оружіемъ въ рукахъ.

„Предводители шаекъ и иные повстанцы, задержанные съ оружіемъ въ рукахъ и совершившіе ужасныя убійства, умертвившіе русскихъ безоружныхъ крестьянъ,

jora świty JEGO CESARSKIEJ MOŚCI księcia Szachowskiego przy ww. Glanowie i Imbramowicach miała się tak: książe Szachowski, po otrzymaniu 3 sierpnia w Olkuszu doniesienia od porucznika witebskiego pułku Żukowskiego, że on odkrył niedaleko od Piaskowéj skały bandę, która przeszła granicę między Szklarami i Szycami, natychmiast posłał mu na pomoc sotkę kozaków, i niezwłocznie sam posunął się do Sułoszowa z oddziałem $2^1/_2$ rot. Podczas marszu, książe Szachowski otrzymał drugie doniesienie od porucznika Żukowskiego, że ściga bandę uciekającą na północ przez Wielmożę ku w. Zadroże. Wskutek czego, ks. Szachowski posunął się z Sułoszowéj ku Suchéj, i spotkawszy przy w. Budzynie bandę, cofającą się tam z Glanowa i pędzoną przez kozaków, zmusił ją rzucić się przez Mostek do lasu Imbramowickiego. Doścignięta w tym lesie banda była prawie zupełnie zniesiona; do niewoli wzięto 52 i według słów kozaków, z lasu zdołało schronić się tylko 8 ludzi; odbito 11 koni i 136 karabinów. Z naszéj strony w téj rozprawie zabito 7 i raniono 13 szeregowych.

— O uwolnieniu drobnych majątkowych właścicieli od opłaty podatków za byłych ich dworskich ludzi za pierwszą połowę 1863 r.

Pan minister spraw wewnętrznych zawiadomił, że w skutek przedstawienia jego, postanowieniem głównego komitetu o urządzeniu włościańskiego bytu, Najwyżej zatwierdzoném 26 zeszłego lipca, rozkazano: uwolnić drobnych majątkowych właścicieli od opłaty podatków za byłych dworskich ludzi, za pierwszą połowę 1863 r., z tém, aby wniesione już za ten czas summy nie były zwracane ze skarbu.

O takim Najwyższym rozkazie, podając do wiadomości izb skarbowych, proponuję niezwłocznie zdjąć z drobnych majątkowych właścicieli podatki za byłych ich dworskich ludzi za pierwszą połowę bieżącego roku, nie zwracając im, wniesionych już za ten czas sum do skarbu. (W. Giel.)

O ustawie ryzkiego banku giełdowego. Rada państwa w departamencie ekonomji rządowéj i w ogólném zgromadzeniu, rozpatrzywszy przełożenie ministra skarbu w projekcie ustawy ryskiego banku giełdowego zdaniem postanowiła: 1) Projekt ustawy ryskiego giełdowego banku, przedstawić przy zdaniu rady państwa, na Najwyższe JEGO CESARSKIEJ MOŚCI zatwierdzenie; 2) Po zatwierdzeniu téj ustawy pozwolić, ryskiemu komitetowi giełdowemu ustanowić w m. Rydze bank z kapitału przeznaczonego na ten cel przez miejscowe kupiectwo giełdowe, i na wyszczególnionych w ustawie zasadach; 3) Po otwarciu ryskiego banku giełdowego, dozwolić bankowi państwa rozwiązywanie ryskiemu kantorowi banku przyjmować dla rozrachunku obligacje dłużników na wydawane im z giełdowego banku pożyczki pod zastaw towarów i papierów procentowych, na zasadach, jakie dla téj operacji i dla rozrachunków między bankiem giełdowym i tymże kantorem ustanowione będą przez zarząd banku państwa. Takowe zdanie rady państwa CESARZ JEGO MOŚĆ Najwyżéj zatwierdzić raczył i wypełnić rozkazał 3-go lipca 1863 roku. (In. R.)

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

— W guberni grodzieńskiéj, w powiecie wołkowyskim, jak w innych miastach i powiatach, w rzędzie agitatorów zaburzeń szczególniejszy udział brali lekarze; oni z rodzaju swoich zajęć, swobodnie przejeżdżając z miejsca na miejsce i mając wstęp do domu bogatych i biednych mieszkańców, mogli rozszerzać rewolucyjne idee i być agentami tak nazwanego rewolucyjnego komitetu.

Zebrane wiadomości zupełnie przekonały, że w skutek wynikłych podejrzeń, pięciu lekarzów: dwaj bracia Ponset, Okinczyc, Glindzicz i Sierosiek przyjmowali bardzo czynny udział w rewolucyjnéj organizacji w wołkowyskim powiecie i spełniali najważniejsze obowiązki. Z nich pierwsi trzej aresztowani, Glindzicz zaś i Sierosiek potrafili skryć się, przyczém w kwaterze Glindzicza znaleziony został mały pęcherzyk, w którym się mieściła trucizna nikotyna, któréj wedle zaręczenia lekarzy, wystarczyłoby dla otrucia stu ludzi,

Wszystko to dowodzi, do jakiego stopnia zapamiętałości i zezwierzęcenia dochodzą czynności polskiego rewolucyjnego komitetu, dla którego wszystkie środki są możliwe: puginał, trucizna i wszelkiego rodzaju zabójstwa i męczarnie.

Wiadomo, że w gubernji grodzieńskiéj, w miejscowościach pogranicznych z Królestwem Polskiem, samowola i fanatyzm powstańców grasowały silniéj niż w innych miejscach bardziéj oddalonych od granicy. W tym względzie odznaczali się szczególniéj szlachta okolicy Szczuki, rzucający przestrach na okolicznych włościan. Oni uzbrojeni przychodzili do wsi i gwałtem zabierając młodzież do band, zmuszali włościan dawać powstańcom żywność, podwody i przewodników, grożąc za denuncjację spaleniem wsi i powieszeniem każdego dziesiątego. Długo nie odważali się włościanie zawiadomić władzę. Nakoniec cierpliwość ich się wyczerpała, i pewien Makarjewicz o wszystkiem dał wiedzieć władzom. Krewni wmawiali mu ażeby nieszedł na spotkanie niebezpieczeństwa, przypominając groźby rozbojników i przytaczając straszne przykłady ich okrucieństwa. Lecz chęć służenia prawdzie, wrodzona każdéj poczciwéj, szlachetnéj duszy, nie dawała mu pokoju, „niechaj ja zginę, a więcéj téj krzywdy widzieć nie chcę," rzekł on.

Złoczyńcy zrobili swoje— chłop, który się ośmielił szukać prawdy—żywy zakopany został do ziemi!...

Podobne barbarzyństwo nie mogło ujść bezkarnie. Według dośledzeń na miejscu w przestępstwie była winna cała okolica, tém bardziéj, że jak powiedziano wyżéj, mieszkańcy onéj z samego początku powstania ciągle znęcali się.

Okolica Szczuki zburzona do szczętu i mieszkańcy przesiedleni.

Jenerał Murawjew według opisu korrespondenta angielskiego. W dziennikach niemieckich (National Zeitung, N. Pr. Zeitung) czytamy:

Angielskie dzienniki Standard i Herald wysłały do Wilna korrespondenta, ażeby dowiedzieć się za jego pośrednictwem azali nie lepszym jest jenerał Murawjew od tych pogłosek, które krążą o nim w Europie. Dzienniki te nie zawiodły się w swoich oczekiwaniach i bohater rossyjski, spotwarzany przez Polaków i ich przyjaciół w Europie, wyszedł zupełnie czysty. Korrespondent znalazł miasto Wilno pełném życia i handlowego ruchu. Po ulicach bezustannie snuły się pojazdy i wozy; rynek pełen był wieśniaków, którzy przybyli dla przedaży kur, jajek i ogrodowych jarzyn; roznosiciele zajęci byli swojem codziennem rzemiosłem; mieszkańcy zdawali się spokojni i zadowoleni. Tylko znaczna liczba wojsk i niekiedy kara śmierci spełniana nad najemnymi zabójcami przypominały, że zwykły spokój był zakłócony. Jenerał Murawjew przyjął angielskiego korrespondenta bardzo łaskawie i nastręczył mu wszystkie środki poznania stanu rzeczy; pokazał mu także polski puginał—długi, szeroki, zaostrzony z obu stron. Murawjew podobny jest trochę do weteranów naszych wojsk,— pisze angielski korrespondent,—w Indjach wschodnich i kolonjach; rysy jego twarzy trochę są ostre i zgrubiały od wpływu niepogody, widać, że wielki przyjmował udział w pochodach i jeszcze długo może w nich uczęstniczyć. Jego obejście się otwarte i swobodne, właściwe żołnierzowi,—wpaja przekonanie, że gotów jest wypowiedzieć całą prawdę bez najmniejszych ogródek. On pragnął, ażeby prawda wyszła na jaw i rad był, że się zjawił Anglik, który ją może zakommunikować. On jest rzeczywiście takim, jakim powinien być człowiek, który kazał przedrukowywać w „Kurjerze Wileńskim" najgwałtowniejsze napaści, któremi osypały go dzienniki angielskie i francuzkie; on zbyt jest prostoduszny, ażeby brać na się fałszywe pozory, i zbyt jest dumnym, ażeby cokolwiek skrywać. „Nasz korrespondent, pisze Standard, nie przeczy, że jenerał postępował względem powstańców z surowością; lecz usprawiedliwienie jego polityki zawiera się w powodzeniu jego czynności,—w tym fakcie, że on przywrócił w kraju spokojność i przez to obudził dla siebie współczucie w massie tamecznéj ludności. Słaba, skryta polityka, mogłaby tylko przedłużyć rozpaczną walkę, doprowadziła by do spustoszenia kraju i przedłużyła by wojnę partyzancką, z którą nierozłącznie są związane okrucieństwa wszelkiego rodzaju. Nie stajemy bynajmniéj w obronie niektórych środków, do których jakoby się uciekał jenerał Murawjew; nie istnieją żadne zasługujące na wiarę dowody, że rzeczywiście chwytał się podobnych środków, przy tém obecny stan rzeczy w Wilnie może najlepiéj, temu zaprzeczyć. Surowość, jaką objawia jenerał Murawjew, może być zupełnie usprawiedliwiona okrucieństwami, których się dopuszczają powstańcy. Jakkolwiek bądź, massa ludności w Litwie bardzo jest zadowolona z trybu postępowania jenerała Murawjewa." (Inw. Ross.)

W dzienniku Morning Herald wydrukowana następująca korrespondencja z S. Petersburga z d. 12 sierpnia: „Sądząc o Rossji nie należy zastosowywać do rewolucji tego ścisłego regulatora, który służy za barometr w wojnach europejskich. Wojna narodowa zawsze jest najkrwawszą i najzawziętszą, i istnieje mnóstwo powodów do splamienia téj zaszczytnéj walki takim ogromem przestępstw, jakie się nie zdarzają w innych wojnach. Widzimy nietylko rewolucję oligarchiczną domagającą się narodowości, ale też i powstanie, rozszerzające się dotychczas tysiącznemi niewiadomemi drogami. Widzimy, że ta rewolucja zagarnia do rąk swoich wszystkie przymioty prawa i obowiązki rządu prawidłowego, wydaje wyroki, pobiera podatki, stanowi pobory i karze swoich wrogów. Widzimy ją z nożem w ręku, lecz niemamy sił do zerwania zasłony pokrywającéj twarz jéj. Każdy jej krok znaczą krwawe ślady. Każda proklamacja tego mniemanego rządu odznacza się kłamstwem i opiera się na kłamstwie. Pomimo to, w obec tych zbrodni i krwawych saturnalij upewniają nas, żeśmy świadkami świętéj walki, walki prawego i szlachetnego narodu, dążącego do ożywienia swojej oniemiałej narodowości, że widzimy przed sobą prawdziwą próbę do przywrócenia z orężem w ręku swej politycznéj i religijnéj swobody. Człowiek niemoże z zimną krwią patrzeć na podobne widowisko. Żołnierze rossyjscy są waleczni. Byliśmy świadkami ich męztwa i zaparcia się w wielu przypadkach. Oni byli i zostali walecznymi. Lecz i najodważniejszy nawet człowiek wzdryga się na myśl, że może umrzeć pod nożem zabójcy lub wpaść w zasadzkę i być zabitym, powieszonym, uduszonym, niemając możności bronienia się. Żołnierz rossyjski wie, że jego towarzysze giną i że ich zniknięcie dowodzi niewątpliwego istnienia tak nazwanego rządu narodowego. On wie także, że gdy nieznaczny oddział wpadnie w ręce powstańców, ci ostatni nierzadko biją żołnierzy z oburzającym fanatyzmem.

„Wiadomem mu jest, że spokojni i bezbronni wieśniacy, których mu bronić polecono, podlegają takiemuż prześladowaniu i takim samym napaściom ze strony powstańców. On nie czyta opisania tych okrucieństw i okropności w jakiejkolwiek bądź gazecie, drukującéj się o półtora tysiąca mil od teatru wojny, lecz widzi je własnemi oczyma. Przypomnijmy postępowanie własnych wojsk podczas rokoszu indyjskiego, pierwiéj nim zaczniemy naganiać sposób postępowania mniej ukształconych żołnierzy północy. Oto wszystko co możemy powiedzieć o żołnierzach; lecz co się tycze wyższych władz wojskowych, należą one do innéj kategorji i nam nie szkodziłoby znać fakta, za które spada na nich odpowiedzialność. W numerze waszego dziennika z d. 3 sierpnia powiedziano, że jenerał „kazał rozstrzelać i wysłać na wygnanie kilku polaków, których jedyném przestępstwem było otwarte współczucie dla rewolucyjnych dążności swoich współziomków." Gdyby ta wiadomość była sprawiedliwą, Rossja niemogłaby już więcéj liczyć na współczucie Europy. Ona byłaby Izmaelem śród narodów Europy i ręka ukształconych ludów podjęłaby się przeciwko niéj. Lecz oskarżenie to jest mylném i ja śpieszę zbić je w tych samych wyrazach, w jakich brzmiała wręczona mnie komunikacja:

„Pojedyncze osoby, które zostały rozstrzelane lub powieszone należą do następujących stanów:

„Oficerowie armji lub urzędnicy cywilni, schwytani jako powstańcy, z bronią w ręku.

„Dowódzcy band i inni powstańcy, zatrzymani z bronią w ręku i którzy dopuścili się strasznych zabójstw i odjęli życie ruskim bezbronnym włościanom, którzy nie

которые отказались служить дѣлу революціи или же склонили къ отказу своихъ соотечественниковъ.

„Католическіе священники, ксендзы, предводительствовавшіе шайками и убившіе своими собственными руками безоружныхъ поселянъ, отказавшихся внимать ихъ революціоннымъ внушеніямъ.

„Ксендзы, которые, съ каѳедры, въ своихъ непристойныхъ проповѣдяхъ подстрекали народъ къ возстанію и къ убійствамъ и читали возмутительныя прокламаціи мнимаго національнаго правительства.

„Гражданскіе чиновники русской службы, уличенные въ убійствахъ, и дворяне, которые, проживая въ тѣхъ губерніяхъ, куда революція не проникала, совершали неожиданныя нападенія на русскихъ, имѣвшія характеръ грабежа и сопровождавшіяся убійствами, поджогами и тому подобными преступленіями.

„Единственныя лица, сосланныя въ каторжную работу, принадлежали къ числу тѣхъ, которые арестованы были съ оружіемъ въ рукахъ или же были агентами какого-либо революціоннаго комитета. Менѣе виновные были отправляемы въ мѣста своего жительства; но, къ несчастію, многіе изъ нихъ присоединялись къ новымъ шайкамъ, къ крайнему неудовольствію русскихъ солдатъ, жертвовавшихъ своею жизнію, когда брали ихъ въ плѣнъ.

„Никакого приговора къ смертной казни или къ ссылкѣ въ каторжную работу не послѣдовало безъ предварительной сентенціи законнымъ образомъ учрежденныхъ военно-судныхъ коммиссій и произнесенія надъ виновными состоявшагося приговора.

„Сосланы въ отдаленныя мѣста Россіи тѣ люди, которыхъ участіе въ возстаніи было подтверждено положительными доказательствами, какъ напримѣръ: письмами, документами, свидѣтельствовавшими о снабженіи повстанцевъ оружіемъ, или подстрекательствами къ возстанію.

„Тюремному заключенію подверглись люди, противъ которыхъ поступили формальныя обвиненія. По разсмотрѣніи этихъ обвиненій, многимъ арестантамъ возвращена была свобода; продолжаютъ содержаться въ тюрьмахъ только тѣ лица, виновность которыхъ слишкомъ очевидна.

„Секвестрована, но не конфискована, собственность только тѣхъ помѣщиковъ, которые, не соглашаясь подчиниться законному правительству, содѣйствовали успѣху мятежниковъ своимъ имуществомъ и доходами“.

„Чтобы судить о настоятельной необходимости и справедливости исполненія смертныхъ приговоровъ, читатель долженъ представить себѣ факты, вызывающіе эти мѣры. Трудно составить себѣ хоть бы приблизительное понятіе, спокойно сидя въ уютномъ кабинетѣ, въ Англіи, о кровопролитной борьбѣ, обуздать которую въ силахъ однѣ лишь строгія мѣры. Русское правительство имѣло подъ рукою неопровержимыя, убѣдительныя доказательства. Оно узнавало ежедневно, что цѣлыя деревни были сожжены, что нѣсколько крестьянъ были убиты, что его вѣрноподданные офицеры и солдаты умирали подъ ножами невидимыхъ убійцъ. Ужасъ и смятеніе господствовали во всемъ краѣ, и его честные, преданные слуги нерѣдко противъ воли повиновались распоряженіямъ революціоннаго комитета. Имѣло ли право правительство, въ виду такихъ ужасныхъ злоупотребленій, дѣйствовать нерѣшительно и колебаться? Развѣ оно не было обязано защищать своихъ подданныхъ, которыхъ рѣзали и грабили? Повстанцы составляютъ одну десятую всего населенія сѣверозападныхъ провинцій. Остальныя девять десятыхъ просятъ защиты у своего МОНАРХА, котораго они любятъ и уважаютъ, и у правительства, которому они повинуются. Могли ли этотъ МОНАРХЪ и это правительство не исполнить подобныхъ желаній? Отвѣтъ не можетъ быть сомнителенъ. Если бы правительство, попеченію котораго ввѣрены были помянутыя провинціи, не радѣло о своихъ обязанностяхъ, еслибъ оно не рѣшилось обуздать революцію помощію энергическихъ мѣръ, и допустило виновныхъ избѣгнуть заслуженнаго наказанія, еслибъ оно, наконецъ, терпѣло, чтобы невинные страдали за виновныхъ, то тѣ же самые люди, которые въ настоящую минуту такъ сильно сокрушаются не о своей измѣнѣ, а о состоявшемся надъ ними приговорѣ, составляющемъ прямое слѣдствіе преступленія, возвѣстили бы при трубныхъ звукахъ свою побѣду передъ цѣлой Европой и, быть можетъ, не безъ основанія провозгласили бы, что русское правительство болѣе не существуетъ.

„Разсмотримъ наказанія, присуждаемыя по нашимъ собственнымъ законамъ за измѣну, и мы убѣдимся, что во всякомъ случаѣ, подобныя преступленія были бы наказываемы у насъ съ тою же строгостью, и что такія наказанія были бы въ точности исполняемы. Англія не щадила мятежниковъ, пока господствовало возстаніе. Нерѣдко, въ минуту торжества, она великодушно прощала крамольниковъ; но пока участь ея владычества не была обезпечена, она постоянно прибѣгала къ правосудію и не допускала помилованія.

„Не мѣшало бы остановиться, мимоходомъ, на извѣстной категоріи крамольниковъ; мы хотимъ говорить о католическихъ ксендзахъ. Французскія газеты поголовно возставали противъ нечестиваго, оскорбляющаго святыню наказанія подобныхъ людей; Франція одушевлена такими благочестивыми и благоговѣйными чувствами, что содрогается при одной мысли о подобномъ оскверненіи святыни. Государственные люди и воины могутъ думать иначе и полагать, что поступки, противные призванію служителей алтаря, лишаютъ ихъ покровительства законовъ. Съ церковныхъ каѳедръ, съ которыхъ возвѣщаются слова мира и любви, ксендзы проповѣдывали мятежъ. Именемъ Бога Всемогущаго вооружалась рука вѣрующаго, преклоняющагося предъ Его святыней, на совершеніе злодѣйствъ ради дѣла, которому давалось названіе дѣла религіи. Ксендзы на самыхъ алтаряхъ принимали присяги, возлагавшія на христіанъ обязанность совершать самыя гнусныя политическія преступленія. Подобные люди мученики или предатели? Должны ли мы оплакивать ихъ участь или же они подверглись заслуженному наказанію? Римъ остается вѣренъ своей старинной политикѣ. Онъ можетъ измѣнить ее, но ни въ какомъ случаѣ не откажется отъ нея. Россія отстала, какъ говорятъ, на двѣсти лѣтъ отъ Европы, а между тѣмъ Римъ навязываетъ ей ту самую политику, которой руководствовался онъ, двѣсти лѣтъ тому назадъ, относительно Европы. Въ Польшѣ прибѣгаютъ къ лукавству и къ ученію іезуитовъ, по этому необходимо употребить средства, соотвѣтствующія въ главныхъ чертахъ тѣмъ, помощію которыхъ іезуитизмъ былъ нѣкогда подавленъ.

„Единственное средотво, которое употребилъ генералъ Муравьевъ для подавленія мятежа, заключается въ обложеніи землевладѣльцевъ десяти-процентнымъ налогомъ.

„Чтобы понять необходимость этой мѣры, мы должны разсмотрѣть общій характеръ возстанія въ сѣверозападныхъ провинціяхъ. Въ нихъ всѣ помѣщики поляки, сочувствующіе повстанцамъ. Въ обширныхъ лѣсахъ образуются шайки, руководствующіяся предписаніями помѣщиковъ. Нѣкоторые изъ землевладѣльцевъ открыто примкнули къ возстанію, другіе снабжаютъ мятежниковъ оружіемъ, одеждою, провіантомъ и лошадьми. Польскіе чиновники русской службы также содѣйствуютъ успѣхамъ повстанцевъ и увѣдомляютъ ихъ о всѣхъ передвиженіяхъ русскихъ войскъ. Шайки, въ свою очередь, сознаютъ услуги помѣщиковъ и потворствуютъ имъ, убивая крестьянъ и русскихъ священниковъ, не участвующихъ въ возстаніи и извѣщавшихъ начальство о движеніяхъ повстанцевъ. Когда шайки открывались и разсѣивались, мятежники разбѣгались и укрывались отъ преслѣдованія въ имѣніяхъ сосѣднихъ помѣщиковъ, которые, по удаленіи русскихъ войскъ, снова собирали шайки. Такъ дѣйствовали до прибытія генерала Муравьева всѣ безъ исключенія польскіе помѣщики, одни по убѣжденію, другіе подъ вліяніемъ страха, внушаемаго мятежниками. Какимъ образомъ уничтожить такую цѣпь преступленій? Правда, что помѣщики могли быть уличены и наказываемы въ немногихъ случаяхъ. Но опытъ доказалъ, что тамъ, гдѣ козни открываются случайно, всякое преступленіе совершается на удачу, а преступникъ увѣренъ, что будетъ въ состояніи устранить угрожающую ему опасность, и если другіе попадутся, то онъ все-таки выйдетъ изъ бѣды; единственное средство остановить преступленіе—это сдѣлать наказаніе неминуемымъ. Тутъ все сословіе помѣщиковъ было виновно, и потому правительство рѣшилось карать ихъ такъ, какъ надлежитъ карать цѣлое сословіе. Если бы правительство руководствовалось варварскими и кровожадными взглядами, которые ему приписываютъ его враги, то не было бы трудно найдти достаточные поводы къ обвиненію большей части помѣщиковъ въ предательствѣ. Не смотря на то, русское правительство предпочло дѣйствовать въ отношеніи къ польскому дворянству съ большимъ великодушіемъ, но съ неменьшей энергіей. Вслѣдствіе этого правительство обложило доходы помѣщиковъ помянутою податью. Мѣра эта убѣдила каждаго польскаго землевладѣльца, что участіе въ мятежѣ для него невыгодно, и заставляетъ благонамѣренныхъ уклоняться отъ совокупнаго дѣйствія съ повстанцами. Иные поспѣшили воспользоваться предлогомъ, который создало для нихъ правительство, другіе же, одушевленные разумнымъ и предусмотрительнымъ патріотизмомъ отступились отъ революціи, чтобы спасти свое достояніе.

„Въ статьяхъ, вызвавшихъ насъ на объясненія, встрѣчается еще другое ошибочное обвиненіе; а именно, что генералъ Муравьевъ подстрекалъ крестьянъ не платить оброка за земли, которыми они пользуются на извѣстныхъ условіяхъ.

„Осенью минувшаго года, когда началась революція, крестьяне отказывались работать на мятежныхъ помѣщиковъ. Во избѣжаніе кровопролитнаго столкновенія между обѣими сторонами, правительству оставалось предпринять одно изъ двухъ: или заставить крестьянина подчиниться власти помѣщика, или же обезпечить исправный взносъ оброка, взимая его непосредственно съ поселянъ. Дѣйствуя въ духѣ разумной политики, правительство рѣшилось прибѣгнуть ко второму способу, и законъ 1-го марта отмѣнилъ обязательный трудъ, замѣнивъ его ежегоднымъ платежемъ оброчныхъ денегъ правительству, которое отвѣчаетъ теперь передъ помѣщиками за исправный взносъ крестьянами оброка. По этому, хотя генералъ Муравьевъ и прибѣгнулъ къ помянутой мѣрѣ, тѣмъ не менѣе вся отвѣтственность лежитъ на правительствѣ, предписаніе котораго онъ только приводитъ въ исполненіе. Чтобъ уразумѣть значеніе мѣръ, принятыхъ генераломъ Муравьевымъ, необходимо принять въ соображеніе исторію и прежнее положеніе ввѣренныхъ ему провинцій.

„Всѣ безъ исключенія члены тамошняго высшаго дворянства и шляхты, а также большинство гражданскихъ чиновниковъ—поляки, тогда какъ большая часть земледѣльческаго класса, за исключеніемъ двухъ или трехъ уѣздовъ, состоитъ изъ русскихъ и литовцевъ.

„Императоръ Александръ, вступая на престолъ, нанесъ смертельный ударъ польскому господству въ западныхъ провинціяхъ, уничтоженіемъ крѣпостнаго права. Если бы поляки отказались въ то время отъ мнимыхъ правъ своихъ на русскія провинціи, входившія въ составъ польскаго королевства 1772 года, они могли бы достигнуть полной автономіи Польши 1815 года. Они предпочли сдѣлать послѣднее усиліе съ цѣлію возстановить королевство 1772 года, и поддержать въ принадлежавшихъ ему провинціяхъ олигархическій принципъ, обусловливавшій жизнь прежней Польши. Они были послѣдовательны въ своихъ намѣреніяхъ, иначе были бы вынуждены отказаться, въ возстановленной Польшѣ 1815 года, отъ своихъ собственныхъ видовъ, потому что ея національное представительство и самоуправленіе отличаются отъ тѣхъ аристократическихъ формъ, которыхъ они требуютъ. И хотя мы осудили ихъ дальнѣйшія дѣйствія, тѣмъ не менѣе они были логическимъ результатомъ ихъ политическихъ принциповъ. Они обнаружили послѣдовательность въ своихъ стремленіяхъ и прежде возстанія, когда объявляли, что предпочитаютъ присоединеніе западныхъ губерній возстановленію Польши 1815 года. Рѣшившись прибѣгнуть къ оружію, они полагали встрѣтить поддержку въ общемъ неудовольствіи русскаго дворянства и въ другихъ революціонныхъ элементахъ, которые они надѣялись возбудить въ Россіи. Они расчитывали на слабость Россіи и на помощь западныхъ державъ, и старались, путемъ печати, ввести общественное мнѣніе въ заблужденіе, надѣясь, что европейскія державы подчинятся его вліянію. Въ западнорусскихъ губерніяхъ польское меньшинство домогалось нравственнаго и матеріяльнаго господства надъ массою населенія, составленнаго изъ русскихъ и литовцевъ. Вотъ почему польская революція находитъ опору въ богатствахъ польскихъ землевладѣльцевъ, во вліяніи низшихъ чиновниковъ, которые всѣ почти поляки, въ римско-католическомъ духовенствѣ, имѣющемъ большое вліяніе на женщинъ и на поселянъ католическаго исповѣданія, и наконецъ въ системѣ устращенія, убивая русскихъ крестьянъ, едва успѣвшихъ избавиться отъ мертвящаго гнета крѣпостнаго права.“ (С. Поч.)

---

chcieli służyć sprawie rewolucji lub skłonili do odmowy swoich współbraci.

„Kapłani katoliccy, księża, którzy dowodzili bandami i własnemi rękami zabili włościan nie chcących słuchać ich rewolucyjnych namów.

„Księża, którzy z ambony w swoich nieprzyzwoitych mowach podżegali lud do powstania i do zabójstw, oraz czytali podburzające proklamacje rzekomego rządu narodowego.

„Urzędnicy cywilni rossyjskiéj służby przekonani o zabójstwa, i szlachta, którzy zamieszkując w gubernjach, dokąd się nie rozszerzyła rewolucja, czynili na Rossjan niespodziane napady, noszące cechę łupiestwa i połączone z zabójstwami, podpalaniem i tym podobnemi zbrodniami.

„Pojedyńcze osoby, zesłane do ciężkich robót należały do liczby tych, którzy byli schwytani z bronią w ręku lub też byli agentami jakiegokolwiek komitetu rewolucyjnego. Mniej winni byli wysyłani do miejsc swego pobytu; lecz na nieszczęście wielu z nich przyłączało się do nowych band, ku wielkiemu niezadowoleniu rossyjskich żołnierzy, narażających życie swoje przy wzięciu ich w niewolę.

„Żaden wyrok na śmierć lub na zesłanie do ciężkich robót nie był wydany bez uprzedniego dekretu prawnie ustanowionych wojenno-sądowych komissij i ogłoszenia winnym zapadłego wyroku.

„Wysłani zostali do odległych miejsc Rossji ludzie, których udział w powstaniu stwierdzały pewne dowody, jak na przykład: listy, dokumenta, świadczące o zaopatrywaniu powstańców bronią, lub podżegania do powstania.

„Osadzeni w więzieniach zostali ludzie, na których podano formalne zaskarżenia. Po rozpatrzeniu tych oskarżeń wielu więźniom wrócono wolność, a w turmach zatrzymano nadal te tylko osoby, których wina zbyt jest widoczną.

„Sekwestrowana, nie zaś skonfiskowana została własność tych tylko obywateli, którzy nie zgadzając się ulegać prawnemu rządowi, nieśli powstańcom pomoc swojemi majątkami i dochodami.“

„Ażeby sądzić o naglącéj konieczności i słuszności w spełnianiu wyroków śmierci, czytelnik powinien przedstawić sobie okoliczności, wywołujące te środki. Niepodobna siedząc spokojnie w wygodnym gabinecie w Anglji utworzyć sobie mniéj więcéj dokładne pojęcie o krwawéj walce, którą uśmierzyć zdolne są jedynie tylko surowe środki. Rząd rossyjski miał pod ręką niezbite, przekonywające dowody. Dowiadywał się on codziennie, że całe wsie były spalone, że zabito kilku włościan i że jego wierni poddani oficerowie i żołnierze ginęli pod nożami niewiadomych zabójców. Przerażenie i niepokój opanowały kraj cały, a jego uczciwi, oddani słudzy często wbrew własnéj woli słuchali rozporządzeń komitetu rewolucyjnego. Miałże więc prawo rząd, w obec takich okropnych nadużyć działać niestanowczo i wahać się? Czyż nie obowiązany on był bronić swoich poddanych, których mordowano i łupiono? Powstańcy stanowią dziesiątą część całéj ludności w północno-zachodnich prowincjach. Pozostałe $^{9}/_{10}$ części proszą o obronę swego Monarchę, którego oni kochają i poważają i rząd, którzemu oni są posłuszni. Czyż mogli ten monarcha i ten rząd nie uczynić zadość tym żądaniom? Odpowiedź nie może być wątpliwą. Gdyby rząd, opiece którego oddane zostały wspomniane prowincje, nie dbał o swoich poddanych, gdyby on nie postanowił poskromić rewolucji za pomocą energicznych środków, i pozwolił winnym uniknąć zasłużonéj kary, gdyby nakoniec on znosił, ażeby niewinni cierpieli za winnych, to ciż sami ludzie, którzy w obecnéj chwili tak mocno czują nie nad swoją zdradą, ale nad zapadłym nad sobą wyrokiem, będącym prostym wynikiem ich przestępstwa, okrzyknęliby przy dźwiękach trąb przed całą Europą swoje zwycięztwo, i może nie bez zasady ogłosiliby, że rząd rossyjski już więcéj nie istnieje.

Rozważmy kary, na które skazywano wedle własnych praw naszych za zdradę, a przekonamy się, że podobne przestępstwa w każdym razie byłyby karane u nas z takąż samą surowością, i że te kary byłyby ściśle spełniane. Anglja nie oszczędzała buntowników, póki panował rokosz. Często, w chwili tryumfu ona wspaniałomyślnie przebaczała buntownikom; lecz póki losy jéj panowania były niepewne, ona wytrwale uciekała się do sprawiedliwości i nie dopuszczała zmiłowania.

„Nie wadziłoby zatrzymać się pobieżnie na wiadoméj kategorji buntowników; chcemy mówić o księżach katolickich.

Dzienniki francuzkie wszystkie co do jednego powstały przeciw hańbiącéj i znieważającéj ołtarz karze podobnych ludzi; Francja tchnie takiemi uczuciami prawowierności i uwielbienia, że drży na samą myśl podobnego zelżenia ołtarza. Mężowie stanu i wojownicy mogą myśleć inaczéj i mniemać, że postępki przeciwne powołaniu sług ołtarza, pozbawiają ich opieki praw. Z ambon kościelnych, z których głoszą się słowa pokoju i miłości, księża głosili powstanie. W imię Boga Wszechmogącego uzbrajała się ręka wierzącego, zginającego kolano przed Jego ołtarzem, na spełnienie morderstw dla sprawy, któréj dawano miano sprawy religji. Księża u samych ołtarzy doprowadzali do przysięgi, obowiązującéj chrześcijan do spełnienia najnikczemniejszych zbrodni politycznych. Podobni ludzie czy są męczennikami lub zdrajcami? Rzym pozostaje wiernym swojéj dawnéj polityce. On może ją zmienić, lecz w żadnym razie jéj się nie wyrzecze. Rossja, jak mówią, pozostała o dwieście lat w tyle od Europy, a tymczasem Rzym narzuca jéj taką samą politykę, któréj się trzymał przed dwiestu laty względem Europy. W Polsce uciekają się do przewrótności i do nauki jezuitów, dla tego więc potrzeba koniecznie chwycić się środków, podobnych w głównych rysach do tych, za pomocą których stłumiono niegdyś jezuityzm.

„Jedyny środek, jakiego użył jenerał Murawjew dla stłumienia powstania, zasadza się na obłożeniu właścicieli ziemskich dziesięcio-procentowym poborem.

„Ażeby pojąć konieczność tego środka, powinniśmy przypatrzyć się ogólnemu charakterowi powstania w północno-zachodnich prowincjach. W nich wszyscy obywatele są Polacy, współczujący powstańcom. Niektórzy z właścicieli ziemskich otwarcie przyłączyli się do powstania, drudzy dostarczają powstańcom broń, odzienie, żywność i konie. Polscy urzędnicy służby rossyjskiéj także dopomagają powstańcom, i zawiadamiają ich o wszystkich ruchach wojsk rossyjskich. Bandy, swoją koleją uznają usługi obywateli i pobłażają im, zabijając włościan i ruskich kapłanów, nie biorących udziału w powstaniu i którzy zawiadamiali władzę o obrótach powstańców. Po odkryciu i rozproszeniu band, powstańcy rozbiegali się i kryli się od ścigania w majątkach sąsiednich obywateli, którzy po odstąpieniu wojsk rossyjskich znowu zbierali bandy. Tak działali aż do przybycia jenerała Murawjewa wszyscy bez wyjątku obywatele polscy, jedni z przekonania, drudzy pod wpływem strachu, którym przejmowali powstańcy. Jakim sposobem zniszczyć taki łańcuch przestępstw? Prawda, że obywatele mogli być przekonani i karani w niewielu przypadkach. Lecz doświadczenie przekonało, że tam gdzie knowania odkrywają się przypadkowo, każde przestępstwo dokonywa się na chybił trafił, a przestępca trwa w przekonaniu, że będzie w stanie odwrócić grożące mu niebezpieczeństwo, i jeżeli inni się uwikłają, on wszelako wybrnie z biedy; jedynym środkiem powstrzymania przestępstwa—jest uczynić karę niechybną. Tutaj cały stan obywateli był winnym, i dla tego rząd postanowił karać ich tak, jak należy karać stan cały. Gdyby rząd kierował się barbarzyńskiemi i krwiożerczemi pomysłami, które mu przypisują jego wrogowie, nie trudną byłoby rzeczą wynaleźć dostateczne pobudki do obwinienia większéj części obywateli o zdradę. Pomimo to, rząd rossyjski wolał postępować względem szlachty polskiéj z wielką wspaniałomyślnością, lecz z nie mniejszą energją. W skutek tego rząd obłożył dochody obywateli wspomnianym podatkiem. Środek ten przekonał każdego polskiego właściciela ziemi, że udział w powstaniu jest dlań niedogodnym i zmusza ludzi dobréj woli uchylać się od łącznego działania z powstańcami. Inni pośpieszyli skorzystać z pozoru, który nastręczył dla nich rząd, drudzy zaś, tchnący rozsądnym i przezornym patryotyzmem zerwali z rewolucją, ażeby ocalić swe mienie.

„W artykułach, które wywołały z naszéj strony te objaśnienia, napotyka się jeszcze drugie błędne oskarżenie, a mianowicie, że jenerał Murawjew podżegał włościan, ażeby nie płacili czynszu z gruntów, z których użytkują pod pewnemi warunkami.

„Jesienią upłynionego roku, kiedy zaczęła się rewolucja, włościanie nie chcieli pracować na korzyść buntowniczych obywateli. Dla uchylenia krwawego starcia się między obiema stronami, rządowi zostawało przedsięwziąć jedno z dwójga: albo zmusić włościanina uledz władzy obywatela, albo też zapewnić prawidłowy wpływ czynszu, pobierając go bezpośrednio od włościan. Działając w duchu rozumnéj polityki, rząd postanowił chwycić się drugiego środka, i prawo 1-go marca zniosło pracę obowiązkową, zastąpiwszy ją coroczną opłatą czynszu rządowi, który odpowiada teraz przed obywatelami za regularne uiszczanie się włościan z czynszu. Dla tego więc, chociaż jenerał Murawjew chwycił się wspomnionego środka, niemniéj jednak cała odpowiedzialność spada na rząd, którego zalecenia on tylko wprowadza w wykonanie. Ażeby pojąć znaczenie środków, przedsięwziętych przez jenerała Murawjewa, potrzeba koniecznie uwzględnić dzieje i uprzedni stan powierzonych jemu prowincij.

„Wszyscy bez wyjątku członkowie tamecznego wyższego dworzaństwa i szlachty, jak również większość urzędników cywilnych — są Polacy, wówczas, gdy większa część klassy rolniczéj, za wyłączeniem dwóch lub trzech powiatów, składa się z ruskich i litwinów.

„Cesarz Aleksander, wstępując na tron, zadał śmiertelny cios polskiemu panowaniu w prowincjach zachodnich przez zniesienie prawa poddaństwa. Gdyby Polacy wyrzekli się wówczas mniemanych praw swoich do ruskich prowincij, które wchodziły w skład królestwa Polskiego 1772 r., mogli by osięgnąć zupełną autonomję Polski 1815 roku. Oni woleli raczéj zrobić ostatnie wysilenie w celu przywrócenia Królestwa z r. 1772, i utrzymać w należących niegdyś do niego prowincjach zasadę oligarchiczną, która była warunkiem życia dawnéj Polski. Oni byli konsekwentnymi w swych zamiarach, inaczéj byli by zmuszeni wyrzec się w wskrzeszonéj Polsce 1815 roku swoich własnych widoków, gdyż jéj przedstawicielstwo narodowe i samorząd różnią się od tych form arystokratycznych, jakich oni wymagają. I chociaż potępiliśmy ich późniejsze czynności, nie mniéj jednak były one łogicznym rezultatem ich zasad politycznych. W swoich dążnościach i przed powstaniem byli oni zgodni z sobą, głosząc, że przenoszą przyłączenie gubernij zachodnich nad przywrócenie Polski 1815 r. Postanowiwszy chwycić się za oręż, oni spodziewali się znaleźć oporę w ogólném niezadowoleniu rossyjskiéj szlachty i w innych żywiołach rewolucyjnych, które oni spodziewali się obudzić w Rossji. Liczyli na słabość Rossji i na pomoc państw zachodnich, i starali się drogą prassy obłąkać mniemanie powszechne, spodziewając się, że mocarstwa europejskie ulegną jego wpływowi. W gubernjach zachodnio-rossyjskich mniejszość polska domagała się moralnego i materjalnego panowania nad massą ludności, składającéj się z ruskich i litwinów. Oto dla czego rewolucja polska znajduje oporę w bogactwach polskich właścicieli ziemskich we wpływie niższych urzędników, którzy są prawie wszyscy Polacy, w duchowieństwie rzymsko-katolickiem, mającem wielki wpływ na kobiéty i na włościan wyznania katolickiego, i nakoniec w systemacie zgrozy, zabijając ruskich włościan, którzy zaledwie otrzęśli się z zabijającego ucisku prawa poddaństwa.“

(Pocz. półn.)

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

FRANKFURT, sobota 29 sierpnia. Dowiadujemy się z najpewniejszego źródła, że kongres panujących ukończy na dzisiejszém posiedzeniu rozbiór szczegółów projektu reformy.

FRANKFURT, sobota 29 sierpnia wieczorem. Dziennik Europa oznajmuje, że panujący dziś odbyli ostatnie posiedzenie, poświęcone roztrząśnieniu reform, i że w poniedziałek będzie miało miejsce posiedzenie zamknięcia, na którém cesarz wyrzeknie mowę, obejmującą manifest polityczny.

Tenże dziennik zapowiada, że widzenie się cesarza z królową Wiktorją nástąpi najprawdopodobniéj dnia 3 września.

FRANKFURT, niedziela 30 sierpnia. Zbiór Sprawozdania kongresowe, redagowany przez pana Henle, donosi, że protokół kongresu będzie ułożony na początku przyszłego tygodnia. Według tegoż organu, wielki książe badeński zachował się aż dotąd w postawie zupełnie biernéj względem austrjackich projektów reformy.

Południowo-niemiecka Gazeta mówi, że hrabia Rechberg pod dniem 28 rozesłał rządom niemieckim okólnik, w którym nastaje na potrzebę ryczałtowego przyjęcia projektu reformy.

LONDYN, piątek 28 sierpnia. Dziennik Times mówi. że rząd związkowy zbudował twierdzę, osadził ją załogą z 5,000 i opatrzył magazynami na pomieszczenie zapasów dla 100,000 żołnierzy, w Ronses-Point, nad jeziorem Champlain, niedaleko miasta Montreal. Dziennik Times radzi uzbroić Kanadę przeciw przyszłéj napaści.

KARLSRUHE, niedziela 30 sierpnia. Gazeta tego miasta mówi, że dziś rzeczą jest pewną, iz mniemania, do których przychyla się większość panujących i które wyrażone będą w sposób zbiorowy pod koniec kongresu, zbyt rozmijają się z zasadami wielkiego książęcia badeńskiego, aby jego królewska wysokość mógł wyrazić swoje przyzwolenie. Wszakże—dodaje taż Gazeta—ta różnica mniemań nie usuwa uczestnictwa rządu badeńskiego w konferencjach ministerjalnych, które będą miały miejsce po zamknięciu kongresu panujących.

FRANKFURT, niedziela 30 sierpnia. W nocy z dnia 28 na 29, memorandum austrjackie zostało wprost doręczone panującym. W niém powiedziano, że przy ostatniém głosowaniu cesarz nie może zgodzić się, tylko albo na przyjęcie, albo na odrzucenie projektu reformy. Jedyne zastrzeżenia, mogące być dopuszczonemi, ściągają się do przystąpienia Prus i przyzwolenia izb pojedyńczych krajów.

Na posiedzeniu sobotniém wielki książę meklembursko-szweryński doradzał przesłanie Prusom całkowitych wywodów słównych rozpraw, aby oznajmiły swoje o nich zdanie. Po żwawych rozprawach wniosek ten odesłano do komitetu.

KOPENHAGA, niedziela 30 sierpnia. Dziennik Berlingske Tidende oznajmuje, że hrabia Manderstroem miał wczoraj w Kopenhadze u pełnomocnego ministra swedzkiego konferencję z panem Hall. Podług tego dziennika, hrabia Manderstroom miał w przeszły wtorek w Malmoe zjechać się z panem Hamilton.

FRANKFURT, poniedziałek 31 sierpnia. Zbiór Sprawozdania kongresowe, redagowany przez pana Henle donosi, że na wniosek cesarza, wybrana została komissja dla zdania sprawy o przełożeniach cesarskich. Rzeczona komissja składa się z króla saskiego, wielkich książąt: badeńskiego i meklenburgsko-szweryńskiego, z elektora heskieg; książąt brunświckiego i koburgskiego, tudzież z burmistrza miasta Hamburga.

W sobotę wieczorem odbyła się u cesarza konferencja główniejszych panujących.

SUEZ, niedziela 30 sierpnia. Wiadomości z Japonji z dnia 4 lipca oznajmują, że dobre porozumienie utrwaliło się między rządem Taikuna i cudzoziemcami. Taikun najął okręty angielskie pod przewóz swego wojska.

BERLIN, poniedziałek 31 sierpnia wieczorem. Gazeta krzyżowa oznajmuje: że król pruski udał się dziś do Rosenau dla odwiedzenia królowéj angielskiéj Wiktorji; stamtąd najjaśniejszy pan przybędzie jutro we wtorek, do Berlina.

Mówią, że cesarz austrjacki odwiedzi królowę angielską, dnia 3 września.

FRANKFURT, poniedziałek 31 sierpnia wieczorem. Dziennik Europa donosi, że dziś niebyło posiedzenia kongresu, ale toczyły się rozmaite konferencje między panującymi i ministrami dla dójścia do porozumienia względem ostatniego głosowania, jutro zaś ma nastąpić podpisanie wywodu słównego.

Podług tego dziennika, kongres wnet po swojém zamknięciu, przeszle nowe zbiorowe wezwanie Prusom dla udzielenia im postanowień kongresowych, przy żądaniu, aby do nich przystąpiły. Nakoniec Europa poczytuje za rzecz prawdopodobną, że natychmiast po zamknięciu kongresu panujących, ministrowie spraw zagranicznych zbiorą się we Frankfurcie dla rozwiązania zadań szczegółowych aktu reformy.

PARYŻ, poniedziałek 31 sierpnia wieczorem. Dziś odbyła się rada ministrów.

Wczoraj cesarz dał osóbne posłuchanie hr. von Goltz ambasadorowi pruskiemu. Po tem naj. pan wyjechał do Biarritz.

FRANKFURT, wtorek 1 września. Południowo-niemiecka Gazeta oznajmuje, że kongres panujących uchwalił: całkowity projekt reformy złożyć na pierwszem zgromadzeniu delegowanych, jakie wybrane zostanie zgodnie z przepisami tego projektu, z tém zastrzeżeniem, aby zgromadzenie rzeczone projekt albo przyjęło, albo odrzuciło przez wyrzeczenie po prostu tak albo nie.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— **INSTYTUCJA JAŁMUŻNICZA**, dla wstydzących się żebrać przy kościele pp. Sakramentek w Warszawie utrzymywana, zdaje sprawę z czynności z funduszów swoich w ciągu r. 1862—3. Fundusz instytucji, składający się z ofiar dobrowolnych swych członków, opłaty od osób posiadających fortepjany, z kwest, puszek, skarbonek i procentu od różnych dobroczynnych zapisów, wynosi w tym roku złp. 9423 gr. 28, z tego udzielono wsparcie 145 osobom w ogólnéj summie złp. 2806 gr. 20, prócz tego utrzymywano dwie stypendystki, pobierające zupełną edukację na pensji pp. Sakramentek. Na ostatniéj sessji komitetu jałmużniczego postanowiono, aby w przyszłości najmniejsze wsparcie wynosiło złp. 20, i ażeby do wsparcia miały prawo przedstawiać tylko takie osoby do instytucji jałmużniczéj należące, które same przykładają się do powiększenia funduszu jałmużniczego. (G. P.)

— **HANDEL ODESSKI.**—Donoszą nam z Odessy pod d. 10 sierpnia: Jedną z wielkich przeszkod w operacjach handlowych naszego miasta było niedostateczne urządzenie portu, na co już dawno zwracano uwagę, ale skutku tymczasem żadnego niebyło. Teraz jednak mamy już niezawodne zapewnienie, iż ta sprawa nareszcie zostanie załatwioną. Postanowione zostało przedłużenie tamy Platonowskiéj, na co kosztorysem przeznaczono kwotę 76,000 rub.; dozór nad robotą oddano ścisłéj kontroli, i rzecz całą w ciągu dwóch lat ma być ukończoną. Że obróty nasze handlowe znacznie na tém ułatwieniu wygrają, mówić nawet niema potrzeby. Przechodząc do chwili obecnéj, zwrócić musimy uwagę, że ceny na rynkach zagranicznych w Anglji, Marsylji, Genui i Liwurnie spadły; w skutek tego i u nas poczęło się okazywać dążenie do zniżenia cen mniéj więcéj o kop. 15 na czetwerti zboża, ale i to nawet wielkiego ożywienia niewywołuje. Widzieliśmy już na rynku naszym próbki tegorocznego zbioru pszenicy oziméj i sandomierki z gubernji podolskiéj; większa część ziarna ma kolor czerwonawy i czetwert jego waży górą 10 pudów. W tygodniu upłynionym obróty sprzedaży wystawiają następujące cyfry: pszenicy oziméj 11,700 czetw. po 7 rub. 52½ k. do 8 rub. i po 8 r. 5 kop. do 8 r. 25 kop.; girki 1,500 czetw. wyższego gatunku po 9 r. 10 k.; kukuruzy 7,000 czetw. po 4 r. 40 do 60 kop.; jęczmienia 8,500 czetw. po 3 r. 25 do 40 kop. Wełny cienkiéj mytéj 180 wańtuchów po 22 r. 85 kop. do 25 r. 75 kop. za pud; ostatnia z tych cen daną została za partję najlepszego pod każdym względem gatunku; prócz tego sprzedano 140 wańtuchów wełny siwéj i czarnéj po 5 r. 92½ do 95 kop. za pud. Ceny nominalne niektórych przedmiotów są następujące: arnautki 7 do 9 rub.; żyta 4 r. 75 k. do 5 r. 25 k.; owsa 3 r. 25 do 50 kop. za czetwert; łoju 4 r. za pud.

— **HANDEL RYZKI.**— Donoszą nam z Rygi pod d. 18 sierpnia: Krzątaniny na giełdzie widać u nas niewiele. Konopi zwyczajnych temi dniami kupiono około 1500 berk.; Anglicy płacili za czyste po 131 r., Niemcy po 134, z różnicą w gatunkach o 3 rub.; czarne krótkie płacono po 123 r. Lnu sprzedano 2000 berk. po 45, 43 i 36 rub. i są jeszcze sprzedający. Siemienia konopnego jest na sprzedaż około 2000 beczek 88 f., ale amatorów na nic niema. Siemienia lnianego sprzedano 1400 beczek b. m. po 7 r. 35 k., i są jeszcze sprzedający. Jęczmień kurlandzki 104—105 f. stoi w cenie 83 rub., ale do umów nieprzychodziło. Owsa sprzedano 300 łasztów 74—75 f. po 57 rub., a 50 łasztów 75 f. po 58 rub., i kupujących bardzo jest mało. Żyto wreszcie zgoła niema nabywców; za kurlandzkie 116—117 f. żądają po 93 rub.

PRZEGLĄD ROLNICZY.

Praktyczne uwagi o osuszeniu błot i bagien.

(Dokończenie, ob. N. 92).

Dla osuszenia pewnéj wązkiéj przestrzeni, dla przeprowadzenia drogi przez bagna służącéj, odcina się takową przestrzeń za pomocą dwóch rowów do siebie równoległych, które znów wpadają do rowu odprowadzającego wykopanego za obrębem błota w gruncie już stałym. Rów odprowadzający przyjmuje do siebie oba podłużne rowy z ogólnym ich spadem, chociażby w tym celu wypadło nam kopać te rowy nawet w zupełnie suchem miejscu.

Dla zupełnego osuszenia błot, rowy należałoby kopać do samego dna, przecinając niemi w różnych kierunkach warstwę błotnistą tak, żeby woda mogła odpływać z najniższych miejsc. Lecz to nie wszędzie da się uskutecznić, tak z powodu braku naturalnego spadu, jak niemniéj z powodu głębokości warstwy błotnistéj. W zupełnych nizinach można prowadzić rowy, niedochodzące do dna błota, zagłębiając ich do ½ albo ⅓ części grubości warstwy. Mając dokładnie zrobioną niwelację i sondowanie błota, jak również główny kierunek odpływu wody, łatwo oznaczyć właściwą głębokość rowów, uwzględniając największy i najmniejszy spadek, jaki można dopuścić w podłużnym ich kierunku.

Najmniejsza pochyłość dna rowu powinna być taka, żeby woda miała dość siły dla oczyszczenia koryta, które zawsze w części zanieczyszcza się osypywaniem się brzegów i zanosi się mułem. Według doświadczenia, dla rowów, gdzie nie możemy liczyć na ciągły przypływ, można przyjąć spadek 1/800, to jest na sążeń bieżący 0,105 cala, lecz dla rowów w których woda przepływa ciągle, można przyjąć spadek 1/1000, to jest na sążeń bieżący 0,084 cala.

Przy oznaczeniu największego spadu rowów należy to mieć na uwadze, że jeśli zbytecznie spad ten się powiększy, koryto i boki będą ciągle podmywane a ztąd prędko zniszczone, ztąd też spadek rowów nie powinien być nigdy gwałtowniejszy nad 1/150, to jest na bieżący sążeń 0,56 cala nawet w najtwardszych gruntach. Jeżeli zaś błoto leży daleko wyżéj od otaczającéj go miejscowości, tak, że dając nawet największy spad dla rowu odprowadzającego, musimy jeszcze go zakończyć rodzajem upustu, to ten należy wzmocnić drewnianemi lub też murowanemi ścianami. Średni najdogodniejszy spadek dla rowów jest 1/700 czyli na sążeń bieżący 0,12 cali a w stałym gruncie 1/600 czyli na sążeń bieżący 0,14 cali.

Szerokość rowów przy wiadoméj ich głębokości należy oznaczać względnie napływu wody oraz jakości warstwy błotnistéj, im rzadsze błota i rowy głębsze, tém one powinny być szersze, przyczém można brać następne dane za prawidło.

Przy głębokości rowów dwuarszynowéj, najmniejsza ich szerokość wynosić powinna ¾ arszyna, od 2-ch do 6-ciu arszynów—szerokość 1½ arszyna, przy głębokości 6 do 8-iu arszynów,— szerokość rowów 2 arszyny. Gdy głębokość dochodzi do 8-iu arszynów, szerokość wynosić winna 3 arszyny i więcéj. Zwyczajna forma rowów jest trapez. Większa lub mniejsza pochyłość, czyli odkosy rowów, zależy od scisłości gruntu, łatwości jego podmywania i od głębokości rowów.

W gliniastym gruncie odkosy nie powinny być stromsze jak podwójnym kątem pochyłości to jest: brzeg pochyły winien się równać podwójnéj wysokości i to się nazywa pochyłością podwójną. W iłowatym gruncie przyjmuje się pochyłość potrójną. W gruntach torfiastych zwięzłych brzegi rowów dobrze się utrzymują w podwójnych a nawet i półtoracznych pochyłościach, w napływowych zaś pochyłość rowów wynosić winna 2½ a nawet i potrójną wysokość. W gruntach piaskowych i żwirowatych pochyłość 1½ jest dostateczna.

Roboty przy kopaniu rowów uskuteczniają się warstwami, zaczynając od punktu najniższego, tak żeby woda w miarę zagłębienia się rowu, mogła swobodnie odpływać i nie przeszkadzała robocie. Kopanie rowów na błotnistych przepełnionych wodą miejscach uskutecznia się dwukrotnie: najprzód kopie się prosty kanał w kierunku głównego spadu, żeby choć powierzchowną spuścić wodę i cokolwiek osuszyć przestrzeń, po uskutecznieniu czego przystępujemy tedy do prawdziwéj roboty. Lecz i tu żeby woda nie przeszkadzała, w miarę sił rozdzielamy całą przestrzeń na części, zaczynając od dołu i tak stopniowo postępujem daléj. Karczowanie pni należy uskutecznić przed zaczęciem ziemnych rowów.

Osuszenie błota przez wyparowanie. Sposobu tego używamy wtenczas, jeżeli nam idzie o całkowite osuszenie błota i o ustalenie jego gruntu, lub też wtenczas, kiedy dla zbyt nizkiego położenia miejsca, trudno za pomocą rowów spuścić wodę; nakoniec kiedy dno błota stanowi warstwa nieprzenikliwa, zatém i spuszczenie wody spodem jest niemożliwe; w tym celu kopią się strumienie najlepiéj, gdy koryta ich mają kształt półokrągły. Strumienie te prowadzą się stosownie do miejscowości w rozmaitym kierunku, wybierając naturalnie miejsce najniższe; strumienie te kopie się gęściéj lub rzadziéj, stosownie do nagromadzenia wody w osuszającém się miejscu; wyrzuconą przy kopaniu ziemię rozrzuca się pomiędzy strumieniami, zasypując nią nierówności gruntu i pokrywając miejsca mchem porosłe. Między temi strumieniami kopią się rowy, chociaż niema tu konieczności robić odpływy, jeżeli temu przeszkody wielkie stoją na zawadzie. Niekoniecznie także strumienie te sięgać mają aż do dna błota, chociaż im one będą głębsze, tém osuszenie będzie skuteczniejsze. Celem tego sposobu osuszenia jest, że tu woda zgromadza się w pewnych miejscach i całéj przestrzeni nie zalewa, że paruje daleko prędzéj i w większéj ilości, niżeli kiedy znajduje się po całém błocie, gdzie ją ocienia roślinność i części ziemiste; oprócz tego ziemia wyrzucona z rowów i rozrzucona pomiędzy niemi, ciężarem swym służy niejako za prassę wyciskającą wodę i dzielnie się przyczynia do ustalenia gruntu.

Osuszenie błota przez wypuszczenie wody przez dno, zależy na przebiciu nieprzenikliwéj warstwy tworzącéj dno błota, co zwyczajnie stanowi glina i dokopanie się do warstwy spodniéj przenikliwéj, składającéj się z piasku, żwiru i t. p. Wtenczas woda w całéj przestrzeni bagna, spływa temi otworami, jak rynnami na dół, w tym celu kopią się tak nazwane odwrótne studnie lub też zapuszczają rury. W tym celu po obraniu najniższego miejsca na pewnéj przestrzeni, zrąb studni spuszcza się przez całą powierzchnię błota i kopie się aż dotąd, póki nie dójdziemy do warstwy przenikliwéj, dokąd się i zrąb studni zapuszcza, wtenczas zasypują się studnie aż do wierzchu grubym żwirem i nad powierzchnią robi się nasyp, zabezpieczający od zanieczyszczenia, a razem sprzyjający wsiąkaniu wody; tym samym sposobem zakładają się i podziemne rury. Samo przez się rozumie, że tu dla zbadania głębokości błota i spodniéj warstwy onego, potrzebne jest użycie dokładnego ziemnego świdra.

Drenowanie. O drenowaniu pobieżnie mówić nie można, ograniczymy się więc na tych kilku uwagach mogących mieć u nas praktyczne zastosowanie. Działanie drenowania nie ogranicza się tylko samém osuszeniem miejscowości, lecz wprowadzając przystęp powietrza do warstwy spodniéj gruntu, przyśpieszamy odkwaszenie téj warstwy i rozkład jéj części, stąd się to tłomaczy owe wzrastanie szlachetnych traw na łąkach odrenowanych. Owe prędkie ogrzewanie się gruntów z natury zimnych, a stąd silniejsze działanie nawozów i bujność wegetacji. U nas za najwłaściwsze i najtańsze uważam zapełnianie rowów drenowych, na łąkach faszyną, na polach zaś kamieniami, tu bowiem razem podwójne roboty mogą być uskuteczniane, a szczególniéj na polach razem z drenowaniem uskuteczniamy i najtańsze oczyszczenie pola oromego z kamieni, których u nas prawie nigdzie nie braknie. T. S.

KURSA GIEŁDOWE.

PETERSBURG, 20 sierpnia (1 września).

Sześcioprocentowe ross. srebr. (żąd.)	108%.
Pięcioprocentowe 1-éj pożyczki	91.
„ 2-éj „	„
„ 3-éj „	97.
„ 4-éj „	97.
„ 5-éj „	91¾, ½.
„ 6-éj „	98.
„ 7-éj „	„
Czteroprocentowe 1-éj, 2-éj, 3-éj i 4-éj poż.	„
„ 5-éj poż.	„
Pięcioproc. bilety banku państwa.	95½, 96, 95¾.
Akcje Głownego Tow. kolei żelaz.	107½.
Obligacje 4½ proc. tegoż. Tow.	81¾, 82½.
Akcje ryzko-dynab. kolei żelaz.	92½.
Weksle (na 3 mies.): na Londyn	37½, 13/16 p.
— — na Amsterdam	184¾, 195¼ c.
— — na Hamburg	33½, 3/8 sz. b.
— — na Paryż	394, 395 c.
Disconto od 7% do 8%.	

WARSZAWA, 1 września (20 sierpnia).

Listy zastawne oprócz kuponu (żąd.	14 r.	70⅓ k.
Obligi skarbowe — (żąd.) —	81—	33⅓—
Akcje Główn. Tow. kolei żel. (żąd.)	110—	75 —
Akcje spółki żeglugi parowéj	„ —	„ —
Obligacje tejże spółki	„ —	„ —
Akcje drogi żel. warsz.-bydgoskiéj (żąd.)	84—	75 —
— — warsz.-wiedeńskiéj (żąd.)	75—	50 —
Weksle: na Berlin (2 mies.) za 100 tal.	96—	„ —
— na Hamburg (2 m.) za 100 m. b.	146	70 —
— na Paryż (2 mies.) za 300 fr.	77—	10 —
— na Wiedeń (2 mies.) za 150 złr.	86—	40 —
— na Londyn (2 mies.) za 1 fst.	6—	45 —
— na Petersburg (1 m.) za 100 r.	99—	50 —
— na Moskwę (1 mies.) za 100 r.	99—	„ —

RYGA, 20 sierpnia (1 września).

Pięcioproc. 5-éj pożycz.	92%.
Pięcioproc. bilety bankowe	97¼.
Weksle na Londyn	37⅛, 5/16 p.
— na Hamburg.	33¼, sz. b.
— na Paryż.	393 c.
— na Amsterdam	183½ c.

BERLIN, 31 (19) sierpnia.

Rossyjskie 5-procentowe 5-éj poż.	88½%.
— — 6-éj poż.	96.
Polskie obligacje skarbowe oprócz kup.	77⅞.
— listy zastawne	90⅜.
— bilety bankowe.	93⅛.
Weksle: na Petersburg (3 tyg.) za 100 r.	103¼ t.
— na Warszawę (krótki term.) za 90 r.	92¾ tal.

HAMBURG, 31 (19) sierpnia.

Rossyjskie 5-proc. 5-éj pożyczki.	84¾%.
— — 6-éj pożyczki	90¼%.
— — 7-éj pożyczki	87%.
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r.	32⅛ sz. b.

AMSTERDAM, 31 (19) sierpnia.

Rossyjskie pięcioproc. 5-éj pożyczki.	83⅝%.
— — 6-éj p.	90¼ c.
Weksle na Petersburg (3 mies.) za 1 r.	176½% c.

LONDYN, 31 (19) sierpnia.

3-procentowe ang. konsolidy.	93½%.
Rossyjskie 5-proc. 2-éj poż.	93.
— — 7-éj poż.	92½.
Weksle na Petersburg (3 mies.)	36 p.

PARYŻ 19 (31) sierpnia.

Renta 3-proc.	67, 80.
Akcje kredytu ruchomego.	1120.
Akcje Główn. Tow. kol. żel.	415.
Weksle na Petersburg za 1 r.	„ c.

ОБЪЯВЛЕНІЯ.

Въ отмѣну и дополненіе нѣкоторыхъ статей объявленія, напечатаннаго въ прибавленіи къ N 91 Виленскаго Вѣстника виленская дирекція училищъ симъ объявляетъ, что вслѣдствіе распоряженія высшаго начальства, при пріемѣ учениковъ въ гимназію будутъ руководствоваться слѣдующими правилами:

1) Родители и опекуны, живущіе въ городѣ, но не имѣющіе своей недвижимой собственности и никакого состоянія, должны, вмѣсто личной подписки, представлять поручительство, на случай уплаты штрафа, отъ состоятельныхъ лицъ, живущихъ въ томъ же городѣ.

2) Съ иногородныхъ родителей и опекуновъ, имѣющихъ недвижимую собственность и вообще состоятельныхъ, ограничиваться требованіемъ личной подписки безъ посторонняго поручительства.

3) Освобождаются отъ представленія подписокъ и поручительства лица кореннаго русскаго происхожденія и православнаго вѣроисповѣданія, а также и остзейскіе уроженцы.

4) Не требуется ни подписокъ, ни поручительства за воспитанниковъ до 14 лѣтняго возраста.

Директоръ *Курнатовскій*.
Письмоводитель *Матчовскій*.

Виленская палата государственныхъ имуществъ, по случаю окончанія срока контракта по найму ею дома Еленскаго, имѣя надобность въ новомъ помѣщеніи, дѣлаетъ о томъ извѣстнымъ гг. домохозяевамъ г. Вильно, непожелаетъ-ли кто отдать въ наймы своего дома, присовокупляя, что для палаты нужно по крайней мѣрѣ 25-ть комнатъ, и что для условій по этому предмету, она принимаетъ желающихъ явиться въ присутствіе палаты ежедневно отъ 10-ти часовъ утра до 2-хъ часовъ по полудни, кромѣ праздничныхъ и воскресныхъ дней. Августа 20 дня 1863 года.

За совѣтника, дѣлопроизводитель
А. *Плошинскій*.
Столоначальн. *Лаковичъ*. 2—454

Канцелярія попечителя Виленскаго учебнаго округа, симъ объявляетъ, что въ оной 27-го текущаго августа будутъ продаваться съ публичнаго торга разныя литографическія вещи, принадлежащія управленію округомъ, а именно: литографическій станокъ ветхій, оцѣненный въ 3 руб. 50 коп.; литографическихъ камней большаго формата 3—2 р. 70 к.; тоже средняго формата 3—2 руб. 10 коп.; тоже меньшаго формата 14—7 руб.; тоже совсѣмъ малааго 16—5 руб. 60 коп.; тоже изломанныхъ разнаго формата 18—3 руб. 60 коп., испорченный желѣзный молотокъ 5 коп.; неправильный циркулъ 10 коп.; треугольникъ желѣзной жести 10 коп.; треугольникъ деревянный 5 коп.; литографичеекая желѣзная линейка съ мѣдною рукояткою 25к.; два стальные рыльца, испорченные 4 руб.; и столъ сосноваго дерева 35 коп.; всего 63 штуки, оцѣнены въ 25 руб. 44 коп. А потому желающіе участвовать въ торгахъ благоволятъ явиться въ канцелярію попечителя, помѣщающуюся въ домѣ по-Пусловскомъ на Большой улицѣ.

Правитель канцеляріи Осипъ *Романкевичъ*.
Столоначальникъ *Янушевичъ*. 2—451

Виленской губерніи Ошмянскій уѣздный судъ объявляетъ, что 6 числа сентября мѣсяца 1863 года, будутъ производиться въ присутствіи сего суда торги съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на продажу земельнаго участка, Шудаки называемаго, принадлежащаго дворянину Скржидлевскому, заключающаго 12 десятинъ 1673 сажени земли съ приписаннымъ къ оной 11 мужескаго и 7 женскаго дворовыми людьми, оцѣненнаго въ 50 руб. сереб., съ предоставленіемъ желающимъ торговаться предложенія цѣны ниже оцѣночной — почему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ благоволятъ явиться на обозначенное число 3—398

OGŁOSZENIA.

Na zmianę i uzupełnienie niektórych artykułów ogłoszenia wydrukowanego w dodatku do N. 91 Kurjera Wileńskiego, wileńska Dyrekcja szkół obecném ogłasza, że w skutek rozporządzenia władzy wyższéj, w przyjmowaniu uczniów do gimnazjum będzie się trzymać następujących prawideł:

1. Rodzice i opiekunowie żyjący w mieście, ale nieposiadający własności nieruchoméj ani żadnego majątku, powinni zamiast własnego podpisu, składać poręczenie, na wypadek opłaty sztrafu, od ludzi majętnych mieszkających w temże mieście.

2. Od mieszkających po za Wilnem rodziców i opiekunów, mających własność nieruchomą i w ogólności dostatnich, ogranicza się na żądaniu osobistego podpisu bez postronnego rękojemstwa.

3. Uwalniają się od składania podpisów i zaręczeń osoby prawdziwie rossyjskiego pochodzenia i obrządku prawosławnego, a nadto pochodzący z gubernij ostzejskich, i

4. Niewymaga się ani podpisów, ani zaręczeń za wychowańców niemających więcéj nad lat 14 wieku.

Dyrektor Kurnatowski.
Sekretarz Matkowski.

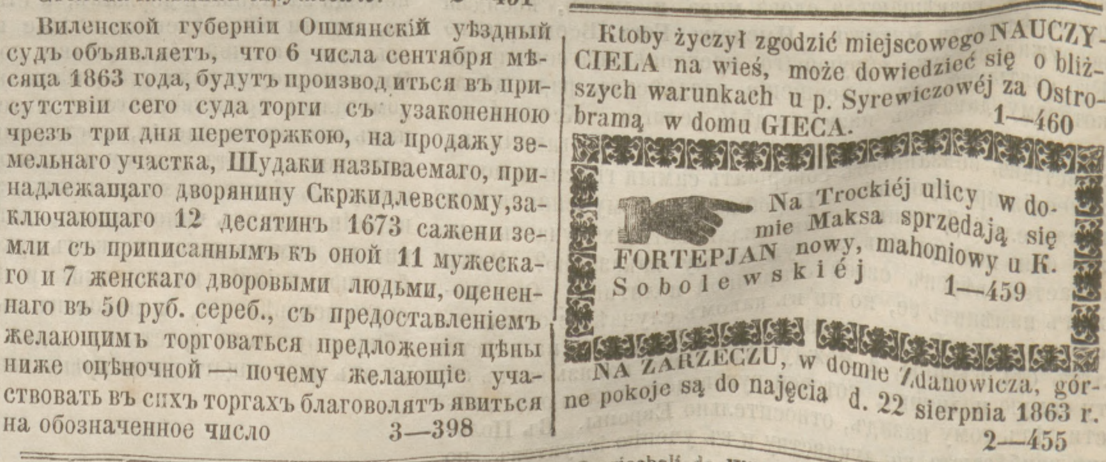
Wileńska izba dóbr państwa, z powodu upłynięcia terminu kontraktu na najem przez nią domu Jeleńskiego, mając potrzebę zaopatrzenia się w nowe mieszkanie, zawiadamia o tém pp. właścicieli domów w Wilnie, azali nie zechce ktokolwiek z nich wydzierżawić swego domu, i dodaje zarazem, że dla niéj potrzeba najmniéj 25-ciu pokojów, oraz że dla porozumienia się w tym przedmiocie izba wzywa życzących, aby się zgłosili do jéj sądownictwa codzień od godziny 10-éj rano do 2-éj po południu, z wyjątkiem dni uroczystych i świątecznych. D- 20 sierpnia 1863 roku.

W zastępstwie radcy Sekretarz Płotnicki.
Naczelnik stołu A. Łakowicz.

Biuro kuratora okręgu naukowego wileńskiego ogłasza, iż w niém 27 bieżącego sierpnia odbędzie się licytacja na wyprzedaż różnych litograficznych rzeczy należących do zarządu okręgu, a mianowicie: warsztat litograficzny stary, oceniony 3 r. 50 kop.; litograficznych kamieni wielkiego formatu 3—2 r. 70 k.; takichże mniejszego formatu 14—7 rub.; takichże zupełnie małego 16—5 rub. 60 kop.; takichże połamanych różnego formatu 18—3 rub. 60 k., zepsuty żelazny młotek 5 k. nieregularny cyrkiel 10 k. trójkąt z żelaznéj blachy 10 k., trójkąt drewniany 5 k. litograficzna żelazna linijka z miedzianą rękojeścią 25 kop., dwa stalowe rylce zepsute 4 rub.—i stół sosnowy 35 k. razem 63 sztuki, oszacowane 25 rub. 44 k. Interessowani raczą zgłosić się do biura kuratora znajdującego się w domu po Pusłowskim na wielkiéj ulicy.

Rządca biura Józef Romankiewicz.
Naczelnik stołu Januszkiewicz.
451—1

Ktoby życzył zgodzić miejscowego NAUCZYCIELA na wieś, może dowiedzieć się o bliższych warunkach u p. Syrewiczowéj za Ostrobramą w domu GIECA. 1—460

Прибывшіе въ Вильно отъ 22 по 24 августа 1863 г.

ГОСТИННИЦА ПОЗНАНЬСКАО. Стат. Сов. Александеръ Тимофѣевъ, под. пол. Сорновъ, маіоръ Михаилъ Ланге, колл. ассес. Яковлевъ съ женою, ротмистръ Новицкій, надв. сов. Лукьяновъ, докторъ Соколовъ, поруч. Шарнгорстъ, рот. Казаркинъ, поруч. Александръ Архимовичъ, дворянка Изабелла Ляшкевичъ, докторъ Дзинчковскій, прапор. Тихобразовъ, прапор. Лутовиновъ.

Przyjechali do Wilna od 22 do 24 sierpnia 1863 r.

HOTEL POZNAŃSKI. Radca st. Aleksander Timofiejew, podpułk. Sorniew, major Michał Lange, koll. as. Jakowlew z żoną, rotmistrz Nowicki, nadw. sow. Łukianow, lekarz Sokołow, porucz. Szarnhorst, rotm. Kazarkin, porucz. Aleksander Archimowicz, dworzanka. Izabella Laszkiewicz, Lekarz Dzinczkowski, prapor. Tichobrazow, prapor. Łutowinow.

Дозволено Цензурою. 23 Августа 1863 г. Вильно.

Drukarni A. H. Kirkora.